

AKCEPTUJĘ:

Minister Administracji i Cyfryzacji

Z up. Stanisław BUSKOWSKI
Sekretarz Stanu

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI PROGRAMU
NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI ROMSKIEJ W POLSCE
W 2012 ROKU**

Podstawą finansowania *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* w 2012 roku były środki przekazane z rezerwy celowej, a także środki pozostające w gestii Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Administracji i Cyfryzacji. Na finansowanie *Programu* przeznaczono 9 989 000 zł w ramach rezerwy celowej budżetu państwa, uruchamianej z inicjatywy Ministra Administracji i Cyfryzacji. Powyższa kwota została rozdysponowana przez Ministra Administracji i Cyfryzacji za pośrednictwem wojewodów. Dodatkowo z części 43 budżetu państwa Minister Administracji i Cyfryzacji przekazał kwotę 470 000 zł na stypendia dla studentów romskich i uczniów romskich szczególnie uzdolnionych. Na realizację części zadań w dziedzinie edukacji przekazano kwotę w wysokości 699 470 zł z budżetu Ministra Edukacji Narodowej (część 30 budżetu państwa).

W 2012 roku, ze środków własnych oraz innych źródeł finansowania, podmioty realizujące zadania dodatkowo zgromadziły 1 738 623 zł (w tym ze środków własnych 1 646 908 zł), przeznaczając je na dofinansowanie zadań programowych. Jest to kwota o 121 324 zł niższa w porównaniu z ubiegłym rokiem. Najwięcej środków własnych na zadania programowe przeznaczyły województwa: warmińsko-mazurskie – 458 952 zł (wzrost o 80 831 zł), dolnośląskie – 335 783 zł (spadek o 57 229 zł), małopolskie -320 443 zł (spadek o 80 860 zł), śląskie – 220 182 zł i mazowieckie – 128 196 zł (wykres nr 1 i 2). Jedynie województwo zachodniopomorskie,

świętokrzyskie i lubuskie zrealizowało wszystkie zadania objęte *Programem* wyłącznie ze środków budżetowych.

Sumując powyższe dane należy stwierdzić, że w 2012 roku na sfinansowanie zadań *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* zaangażowano kwotę w wysokości 12 966 645 zł (wykres nr 3 i 4). Z tej kwoty na realizację wszystkich zadań objętych *Programem na rzecz społeczności romskiej w Polsce* w 2012 roku wykorzystano łącznie 12 501 886 zł (wykres nr 5 i 6).

Największą kwotę na realizację *Programu*, tj. 3 679 633 zł (spadek o 150 345 zł) wykorzystano województwo małopolskie. Na powyższą kwotę składa się dotacja z rezerwy celowej 3 121 671 zł, dotacja z części 30 budżetu państwa (173 077 zł) oraz środki własne i inne budżetowe (320 443 zł). Następnie, na zbliżonym poziomie plasuje się województwo dolnośląskie (3 022 048 zł) i dalej śląskie (1 186 305 zł). W województwie dolnośląskim z rezerwy celowej wykorzystano 2 475 965 zł i z części 30 budżetu państwa 210 300 zł. Pozostała kwota (335 783 zł) pochodzi ze środków własnych. Z podobną strukturą wykorzystania środków mamy do czynienia w województwie śląskim. Tu główną bazą finansowania zadań *Programu* są środki z rezerwy celowej w wysokości 847 536 zł, przy relatywnie wysokim poziomie środków własnych i innych budżetowych (220 182 zł) oraz część 30 budżetu (80 355 zł). Najniższy poziom wykorzystania środków na zadania *Programu* wykazuje województwo pomorskie, gdzie z rezerwy celowej, części 30 budżetu i środków własnych wydano 10 540 zł.

W trakcie realizacji zadań *Programu* w 2012 roku niewykorzystano 464 758 zł, co stanowi 3,58 % wszystkich zaangażowanych środków (wykres nr 7 i 8). Powyższa kwota została zwrócona do budżetu państwa. Na łączną sumę środków niewykorzystanych złożyły się: 421 570 zł z rezerwy celowej i 43 188 zł z części 30. Relatywnie najwięcej zwróciło województwo lubelskie (16,2%) oraz województwo wielkopolskie (14,7%) i warmińsko - mazurskie (12,4%). Powyżej średniej (5,7%) plasuje się również województwo kujawsko - pomorskie (9,4%), śląskie (7,0%) oraz podlaskie (6,6%).

Na realizację *Programu* złożyły się 654 zadania (wykres nr 9 i 10) realizowane przez 260 podmiotów (wykres nr 11 i 12). Wśród realizatorów największą grupę

stanowiły jednostki samorządu terytorialnego (154) oraz podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych (104), w tym organizacje romskie (64). Najwięcej zadań (152) zrealizowano w województwie dolnośląskim; tam w *Programie* uczestniczyło 70 podmiotów. Za województwem dolnośląskim plasuje się małopolskie, gdzie 58 podmiotów zrealizowało 138 zadań oraz śląskie (25 podmiotów, 94 zadania) i podkarpackie (12 podmiotów, 49 zadań).

Liczbę uczestniczących podmiotów oraz liczbę zrealizowanych zadań w poszczególnych dziedzinach *Programu* ilustrują wykresy nr 13 i 14.

Program realizowany był w ośmiu dziedzinach, spośród których za priorytetową uznano edukację. Łącznie na realizację zadań w tej dziedzinie wydano 7 779 009 zł (w tym z rezerwy celowej 5 503 920 zł). Powyższa kwota stanowi 62,2% (wzrost o 1,9%) wszystkich wydatków poniesionych na realizację *Programu*. Największą kwotę wykorzystano województwo małopolskie (1 941 456 zł), co stanowi 26,6% wszystkich środków wydatkowanych w ramach *Programu* w dziedzinie edukacji (wykres nr 15 i 16). Następnie, z kwotą 1 497 848 zł plasuje się województwo dolnośląskie (20,5%), a za nim, na znacząco niższym poziomie województwo śląskie (904 197 zł – 12,4%). Pozostałe województwa mieszczą się w przedziale kwotowym pomiędzy 665 458 zł (województwo warmińsko-mazurskie) i 44 074 zł (województwo wielkopolskie). Najmniej środków na zadania w omawianej dziedzinie wykorzystano w województwach pomorskim (10 540 zł), świętokrzyskim (32 077 zł) i podlaskim (39 742 zł). Struktura wykorzystania środków finansowych pochodzących z rezerwy celowej (wykres nr 17 i 18) wyrażona w liczbach bezwzględnych jest niemal analogiczna. Przewoduje województwo małopolskie (1 614 095 zł – 29,3%) i dalej kolejno znajdują się województwa: dolnośląskie (21,0% - 1 156 961 zł) oraz śląskie (11,1% - 612 960 zł). W dziedzinie edukacji procentowy udział środków własnych zaangażowanych w *Programie* utrzymał się na dość wysokim poziomie i wyniósł 13,1% wszystkich wykorzystanych nakładów finansowych w tej dziedzinie.

Podjęte przez 123 podmioty działania w dziedzinie edukacji dały efekt w postaci realizacji 480 zadań. Wśród podmiotów realizujących te zadania w pierwszej kolejności należy wymienić: 80 jednostek samorządu terytorialnego,

42 podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych (w tym 23 organizacje romskie).

Sytuacja bytowa jest dziedziną, która zajmuje kolejne miejsce na liście priorytetów. Na podjęte działania w tej dziedzinie (wykresy nr 19 i 20) wydano 2 718 962 zł (w tym z rezerwy celowej 2 336 521 zł), co stanowi 21,7% (spadek o 1,8%) wszystkich wydatków poniesionych na realizację *Programu*. Należy podkreślić, że powyższe kwoty są niższe niż w 2011 roku. Czołową pozycję z wykorzystaniem środków na poziomie 1 117 179 zł (41,1% wszystkich środków wydanych w tej dziedzinie) zajmuje województwo małopolskie. Odpowiednio mniej (753 832 zł) wykorzystano województwo dolnośląskie (27,7%). Najniższy poziom wydatków na poziomie 5 000 zł (0,2%) wykazuje województwo lubelskie i łódzkie (14 039 zł – 0,5%). W województwie lubuskim, mazowieckim, pomorskim i świętokrzyskim, w 2012 roku nie realizowano zadań w tej dziedzinie. Struktura wydatków pochodzących z rezerwy celowej (wykresy nr 21 i 22) w rozbiciu na województwa, podobnie jak w przypadku edukacji jest zbliżona. I tak, przoduje województwo małopolskie – 42,5% (993 505 zł), dalej plasuje się województwo dolnośląskie – 26,9% (629 337 zł). Należy zwrócić uwagę, że pomimo nieznacznego procentowego wzrostu udziału zaangażowanych środków własnych w porównaniu do roku poprzedniego utrzymuje się on na stałym poziomie ok. 15 %. Na realizację *Programu* w dziedzinie *Sytuacja bytowa* złożyło się 51 zadań zrealizowanych przez 44 podmioty, w tym 39 jednostek samorządu terytorialnego. Listę uzupełnia 5 podmiotów niepublicznych, w tym 3 organizacje romskie.

Praca – bezrobocie jest dziedziną zajmującą kolejne miejsce na liście priorytetów programowych. Podejmowane tu działania zamknęły się kwotą 278 785 zł (wykres nr 23 i 24), co stanowi 2,2% wszystkich nakładów finansowych poniesionych na realizację *Programu*. Należy odnotować nieznacznego wzrost poziomu finansowania zadań w omawianej dziedzinie wynoszący ok. 37 000 zł, pochodzący ze środków JST.

Z powyższej kwoty najwięcej, to jest – 54 797 (29,8%) wykorzystano województwo warmińsko-mazurskie, dolnośląskie oraz małopolskie odpowiednio 52 866 zł (28,7%) i 52 000 zł (28,2%) wszystkich środków z rezerwy celowej

wydatkowanych w omawianej dziedzinie. Dalej plasuje się województwo wielkopolskie – 20 674 zł (11,2%) i zachodniopomorskie – 3 800 (2,1%). Należy podkreślić, że w pozostałych województwach zadania w omawianym zakresie nie były realizowane. W prezentowanej dziedzinie 10 podmiotów (w tym 5 jednostek samorządu terytorialnego) zrealizowało łącznie 10 zadań. W tej grupie mieszczą się także cztery organizacje romskie.

Zdrowie, jako kolejna dziedzina *Programu*, powiązane jest bezpośrednio z omawianą wyżej problematyką socjalną i bytową. W tej dziedzinie (wykresy nr 27 i 28) wydano 273 065 zł (w tym z rezerwy celowej 229 232 zł), co stanowi 2,2% wszystkich wydatków poniesionych na realizację *Programu*. Należy stwierdzić, że nakłady z rezerwy celowej w tej dziedzinie, w porównaniu z rokiem ubiegłym nieznacznie spadły. Największą kwotę wykorzystano województwo małopolskie (176 114) – 64,5% wszystkich środków wydatkowanych na działania w dziedzinie Zdrowie. Na następnej pozycji - na znacząco niższym poziomie - z kwotą 48 198 zł – 17,7%, znajduje się województwo dolnośląskie, a za nimi mazowieckie (22 558 zł – 8,3%). Struktura wykorzystania środków finansowych pochodzących z rezerwy celowej (wykresy nr 29 i 30) jest niemal analogiczna. Przoduje województwo małopolskie – 62,0% (142 126 zł) i dalej, jak poprzednio, plasują się województwa: dolnośląskie – 17,5% (40 197 zł) i mazowieckie – 9,3% (21 358 zł). Na realizację *Programu* w dziedzinie *Zdrowie* złożyło się 15 zadań zrealizowanych przez 14 podmiotów, w tym 8 jednostek samorządu terytorialnego, 6 podmiotów niepublicznych, w tym 3 organizacje romskie.

Należy odnotować, że w 2012 r. z 11 do 9 spadła liczba województw, w których w omawianej dziedzinie zadań nie realizowano.

W dziedzinie *Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej* wydatkowano 836 798 zł (wykresy nr 31 i 32), w tym z rezerwy celowej 763 010 zł. W porównaniu do roku 2011 udział rezerwy celowej wzrósł o niemal 38 000 zł. Najwięcej środków wydano w województwach: dolnośląskim – 404 001 (48,3%), małopolskim – 206 426 zł (24,7%), i zachodniopomorskim – 54 258 (6,5%), a najmniej w województwach: świętokrzyskim (5 000 zł) i wielkopolskim (6 000 zł). W 2012 roku w trzech województwach (pomorskim, opolskim

i łódzkim) zadania nie były realizowane. W pozostałych województwach poziom wydatkowanych kwot mieścił się w przedziale od 10 000 zł (województwo lubuskie) do 34 256 zł (województwo podkarpackie). Struktura wydatków pochodzących z rezerwy celowej (wykresy nr 33 i 34) prezentuje analogiczny obraz. W tej części najwyższy poziom zanotowały województwa: dolnośląskie 50,2%% (374 326 zł) i małopolskie 24,7% (183 863 zł).

Podjęte przez 37 podmiotów działania w dziedzinie *Kultura i zachowanie romskiej tożsamości* etnicznej dały efekt w postaci realizacji 49 zadań. Wśród nich należy wymienić 20 jednostek samorządu terytorialnego i 29 podmiotów niepublicznych, z czego udział organizacji romskich (21) jest wyższy niż w roku 2011 (11).

Należy zwrócić uwagę na poziom wydatków w dziedzinie *Romowie a społeczeństwo obywatelskie*. Łącznie wydano tu 353 210 zł (w tym 338 400 zł z rezerwy celowej), co stanowiło 2,8% całości poniesionych kosztów *Programu*. W porównaniu do roku 2011 wskazane wartości wykazują spadek nakładów (niemal 80 000 zł). Znaczący udział (33,4%) w podjętych inicjatywach miało województwo dolnośląskie (wykresy nr 35 i 36), gdzie wydatki zamknęły się kwotą 145 603 (41,2%), a także województwo zachodniopomorskie (28,2%), które na realizację zadań w tej dziedzinie wydało 99 520 zł. Odnotowania wymaga liczba (34) zrealizowanych zadań oraz liczba realizujących je podmiotów (21), w tym znaczący udział organizacji romskich (12).

Na dziedzinę *Wiedza o społeczności romskiej* wydano łącznie kwotę w wysokości 262 057 zł, w tym 212 209 zł pochodziło z rezerwy celowej. Najwięcej środków wydano w województwach: małopolskim 115 682 zł (44,1%), dolnośląskim – 108 877 zł (41,5%), a także podkarpackim 21 998 zł (8,4%).

Zadań w dziedzinie *Bezpieczeństwo, przestępstwa popełniane na tle etnicznym* w 2012 roku nie realizowało żadne województwo .

Wysokość wszystkich wykorzystanych środków finansowych oraz środków pochodzących z rezerwy celowej, w podziale na poszczególne dziedziny *Programu* ilustrują wykresy nr 37 - 40.

Edukacja

Według danych pochodzących ze wszystkich województw w roku szkolnym 2011/2012 – 3 224 dzieci romskich objętych było obowiązkiem szkolnym (w roku szkolnym 2010/2011 – 3 528). Z tej liczby, w roku szkolnym 2011/2012 2 800 dzieci romskich realizowało obowiązek szkolny. Liczba dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym, w skali całego kraju spadła – średnio o 9,4%. Najwięcej dzieci romskich było objętych obowiązkiem szkolnym w województwach dolnośląskim (710), małopolskim (610), a najmniej w pomorskim (wykresy nr 41 – 44). W porównaniu do ostatniego roku, największy przyrost liczby dzieci romskich w tej grupie wystąpił w województwie: podlaskim (30,9%), łódzkim (23,1%) oraz pomorskim (13,3%) i wielkopolskim (9,1%). Największy spadek odnotowujemy w województwie mazowieckim (116,7%), lubelskim (67,9%) i podkarpackim (40,4%).

Pełną charakterystykę zachodzących zmian uzyskujemy mierząc je – wyrażonym w procentach - stosunkiem liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym. Optymalną wartość (100%) wykazały województwa pomorskie, podkarpackie i lubelskie, gdzie wszystkie dzieci romskie objęte obowiązkiem szkolnym obowiązków realizują (wykres nr 45). Na kolejnych miejscach plasują się województwa: zachodniopomorskie (97,7%), lubuskie (97,1%), świętokrzyskie (95,8%) oraz śląskie (93,1%). Najniższy poziom realizacji obowiązku szkolnego wykazały województwa: wielkopolskie (57,4%), łódzkie (57,8%) i kujawsko-pomorskie (74,5%). W porównaniu do roku szkolnego 2010/2011 z największą dynamiką wzrostu (wykres nr 46) mamy do czynienia w województwach: podkarpackim (42,4%), podlaskim (17,9%), oraz kujawsko-pomorskim (16,5%). Znaczącą tendencję spadkową obserwujemy w województwach: łódzkim (15,4%), wielkopolskim (12,8%) oraz małopolskim (9,5%). Należy podkreślić, że wartość omawianego miernika w skali kraju wzrosła z 84,6% w 2011 r., do 86,8% w 2012 r., co daje licząc rok do roku, wzrost o 2,6%.

Głównym celem podejmowanych działań w dziedzinie edukacji była poprawa poziomu nauczania oraz frekwencji uczniów pochodzenia romskiego. Średnia ocen

uczniów pochodzenia romskiego oscyluje pomiędzy oceną mierną i dostateczną. Dane z województw (wykres nr 47) wskazują, że w roku szkolnym 2010/2011 i 2011/2012 najwyższe oceny otrzymały dzieci pochodzenia romskiego w województwach: małopolskim, pomorskim, lubelskim i zachodniopomorskim (3,8 – 3,2). W większości województw dominowały jednak oceny dostateczne (średnia 3,01), a w pozostałych mierne.

W omawianym okresie, w kilku województwach można zaobserwować poprawę wyników nauczania. Wzrost jest jednak na tyle niewielki, że trudno na tej podstawie formułować obiektywne oceny. Frekwencja wśród dzieci romskich realizujących obowiązki szkolne, w roku szkolnym 2011/2012 (wykres nr 48), mieściła się w przedziale od 54,5% (łódzkie) do 85,6% (warmińsko-mazurskie). Porównanie z danymi z poprzedniego roku szkolnego wskazuje na pewien spadek frekwencji (średnia w 2011 – 74,8%, w 2012 – 70,3%). Największy postęp odnotowano w województwach (wykres nr 49): lubelskim (9,7%), małopolskim (6,3%) i podkarpackim (5,8%). Z największym spadkiem frekwencji mamy do czynienia w województwach: zachodniopomorskim (32,4%), łódzkim (24,2%) oraz mazowieckim (19,3%).

Wspieranie uczniów romskich w klasach zintegrowanych realizowane było głównie poprzez zatrudnianie asystentów edukacji romskiej. Asystenci zapewniają wszechstronną pomoc uczniom romskim w kontaktach ze środowiskiem szkolnym. Do ich obowiązków należy również utrwalanie dobrego kontaktu między rodzicami uczniów a szkołą. W roku szkolnym 2011/2012, w ramach *Programu* zatrudniono 89 asystentów edukacji romskiej. Liczba ta nie zmieniła się w porównaniu z rokiem poprzednim (wykresy nr 50 i 51). Największą liczbę asystentów romskich zatrudniono w województwach małopolskim (25) i dolnośląskim (16), a w pozostałych liczba ta oscyluje od 1 (województwo podlaskie) do 11 zatrudnionych (województwo śląskie). W województwie wielkopolskim, pomorskim i świętokrzyskim w 2012 r. asystenci edukacji romskiej nie byli zatrudnieni. Procentowy wzrost liczby zatrudnionych asystentów romskich należy odnotować w województwach: lubuskim, kujawsko-pomorskim i śląskim. W pozostałych województwach liczba pracujących asystentów

edukacji romskiej utrzymuje się na stałym poziomie z wyjątkiem województwa zachodniopomorskiego, świętokrzyskiego mazowieckiego oraz dolnośląskiego, gdzie notujemy spadek tej liczby.

Biorąc pod uwagę powyższe dane należy stwierdzić, że spadła liczba dzieci pochodzenia romskiego realizujących obowiązki szkolny przypadająca na jednego zatrudnionego asystenta edukacji romskiej (wykresy nr 52 i 53) z 34 w roku szkolnym 2010/2011 do 31 w roku szkolnym 2011/2012. Gorzej niż średnia lokują się województwa: podkarpackie, dolnośląskie, lubelskie, łódzkie.

Równie ważnym elementem wsparcia uczniów romskich w klasach zintegrowanych było zatrudnianie nauczycieli wspomagających (wykres nr 54 i 55). To oni, najlepiej znając metodykę pracy w grupach zróżnicowanych kulturowo, sprawują bieżący nadzór nad postępami dzieci w nauce, prowadzą zajęcia wyrównawcze, pomagają w odrabianiu lekcji oraz utrzymują stały kontakt z rodziną. W ramach zadań objętych *Programem*, w całym kraju poziom zatrudnienia nauczycieli wspomagających nie zmienił się. Podobnie jak w roku szkolnym 2010/2011, tak w roku szkolnym 2011/2012 zatrudniono 145 nauczycieli wspomagających. Najwięcej nauczycieli wspomagających zatrudniają województwa: małopolskie, śląskie, mazowieckie i opolskie oraz dolnośląskie. Należy odnotować, że w województwie kujawsko-pomorskim, lubelskim i pomorskim nie zatrudniono nauczycieli wspomagających. Pomimo to, obserwujemy spadek liczby dzieci pochodzenia romskiego realizujących obowiązki szkolny przypadających na jednego nauczyciela wspomagającego, z 21 w roku szkolnym 2010/2011, do 19 dzieci w roku następnym (wykres nr 56). Powyżej średniej lokują się województwa: podlaskie, lubuskie, wielkopolskie i łódzkie. Zestawienie wyników z roku szkolnego 2010/2011 oraz 2011/2012 ilustruje wykres nr 57.

Drugą grupę zadań w dziedzinie edukacji - wzorem lat ubiegłych - stanowiły programy wychowawcze i edukacyjne dla rodziców i dzieci romskich, w tym poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne oraz zajęcia pozalekcyjne i wyrównawcze. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży romskiej odbywało się najczęściej poprzez prowadzenie pozalekcyjnych zajęć wyrównawczych z różnych przedmiotów oraz specjalistycznych zajęć korekcyjno-kompensacyjnych

i logopedycznych. Dane wskazują na wzrost liczby dzieci pochodzenia romskiego korzystających z różnych form zajęć pozalekcyjnych. W roku szkolnym 2011/2012 w tego typu zajęciach systematycznie uczestniczyło 1660 dzieci romskich, to jest średnio o 3,9% mniej, niż w roku poprzednim (wykresy nr 58 i 59). Największy wzrost liczby dzieci romskich korzystających z zajęć pozalekcyjnych odnotowujemy w województwie podlaskim, wielkopolskim i kujawsko – pomorskim. Natomiast największy spadek tej liczby obserwujemy w województwach: mazowieckim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim. Najwięcej dzieci na zajęcia pozalekcyjne uczęszcza w województwach: dolnośląskim (391), śląskim (253) i małopolskim (230). Pełną charakterystykę zachodzących zmian obserwujemy mierząc je – wyrażonym w procentach - stosunkiem liczby uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych do liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny (wykres nr 60). Najlepszy wynik wykazują województwa: opolskie (83,8%), warmińsko-mazurskie (78,3%) i śląskie (72,5%). W jedenastu województwach wystąpił spadek wartości współczynnika (liczony rok do roku), w tym największy w województwie mazowieckim. Wartość omawianego wskaźnika w porównaniu do roku ubiegłego wzrosła o 1,4 % - do poziomu 57,9 %.

Oddzielną grupę realizowanych zadań w dziedzinie edukacji stanowiły szeroko rozumiane: wypoczynek i rekreacja. Warto wymienić tu organizację kolonii i półkolonii letnich, zimowisk, obozów harcerskich, a także wycieczek turystyczno-krajoznawczych, zajęć sportowych i rekreacyjnych. W roku szkolnym 2011/2012, w tak zorganizowanym wypoczynku uczestniczyło 1075 dzieci pochodzenia romskiego, to jest średnio o 8,3% więcej, niż w roku poprzednim (wykresy nr 61 i 62). Najwięcej dzieci romskich (344) skorzystało z kolonii i półkolonii letnich oraz zimowisk w województwach: małopolskim i dolnośląskim (300). W roku szkolnym 2011/2012 tylko w województwie pomorskim nie realizowano tego typu zadań.

Dane wyrażone procentowym stosunkiem: liczby uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku do liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny, ujawniają najlepszy wynik w województwach: lubuskim, małopolskim, zachodniopomorskim i dolnośląskim, w których od 82,1 % do 45,7% dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny uczestniczyło

w zorganizowanych formach wypoczynku i rekreacji (wykres nr 63). Odnotowania wymagają również wyniki z województw: opolskiego (38,1%) i świętokrzyskiego (32,6%).

Uzupełnieniem podejmowanych działań w dziedzinie edukacji była pomoc materialna. Dotyczyła ona głównie dofinansowania umożliwiającego systematyczne uczęszczanie dzieci romskich do przedszkoli i klas zerowych. W tym zakresie trzeba również wymienić i inne formy działań takie jak: zaopatrzenie uczniów szczególnie potrzebujących pomocy materialnej w podręczniki, przybory szkolne, pomoce dydaktyczne, a w mniejszym stopniu dofinansowanie dożywiania dzieci w szkole, dojazdów do i ze szkoły, a także ubezpieczenia uczniów od nieszczęśliwych wypadków.

Ważnym segmentem dopełniającym działania edukacyjne finansowane z rezerwy celowej były zadania realizowane ze środków MEN. Miały one nieco inny charakter niż omówione wyżej. I tak, w pierwszej kolejności należy wymienić zakupy podręczników, przyborów szkolnych, pomocy dydaktycznych, strojów gimnastycznych i środków czystości dla uczniów pochodzenia romskiego, a także książek, w tym lektur dla bibliotek szkolnych.

Drugą grupę zadań stanowiły programy wychowawcze i edukacyjne dla rodziców i dzieci romskich, w tym poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne oraz zajęcia pozalekcyjne i wyrównawcze. Ponadto, finansowano pobyt dzieci romskich w przedszkolach i klasach „zerowych”.

Ważnym elementem działań podejmowanych w celu integracji mniejszości romskiej oraz przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu tej grupy jest prowadzenie świetlic środowiskowych. Świetlice, skupiające zarówno młodych Romów, jak i dzieci oraz młodzież nie-romską, proponują szeroką ofertę dodatkowych zajęć kulturalnych, muzycznych, sportowych oraz językowych. W 2012 r. z *Programu* dofinansowane zostały działania podejmowane na rzecz Romów w 54 świetlicach środowiskowych, działających na terenie całego kraju (najwięcej świetlic działa w województwach: dolnośląskim, małopolskim, śląskim). Ponadto, część uczniów dodatkowo korzysta także ze świetlic szkolnych, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach zadań własnych.

Realizując zadania edukacyjne *Programu*, Minister Administracji i Cyfryzacji powierzył romskim organizacjom pozarządowym realizację systemów stypendialnych dla uczniów i studentów romskich. Kwotę 270 tys. zł przeznaczono na 61 stypendiów dla studentów pochodzenia romskiego, studiujących na uczelniach lub będących słuchaczami kolegiów nauczycielskich i kolegiów pracowników służb społecznych oraz studiów doktoranckich. Na realizację konkursu na stypendia dla uczniów romskich szczególnie uzdolnionych, w ramach którego wytypowano 19 stypendystów, Minister AiC przeznaczył kwotę 100 tys. zł oraz ufundował dodatkowo 100 tys. zł na stypendia dla uczniów romskich uczęszczających do szkół ponadgimnazjalnych. Z tej formy wsparcia skorzystało 56 uczniów.

Sytuacja bytowa

W hierarchii celów wynikających z Programu poprawa sytuacji bytowej plasuje się bezpośrednio po edukacji. Sytuacja mieszkaniowa rodzin romskich jest w dalszym ciągu niezwykle trudna. W 2012 roku w 12 województwach zrealizowano w tej dziedzinie szereg zadań, a ich efektem było wyremontowanie 175 mieszkań (wykres nr 64). W porównaniu do 2011 roku, kiedy to wyremontowano 247 mieszkań, w skali całego kraju spadła dynamika podejmowanych prac remontowych. Istotnym dopełnieniem działań w zakresie poprawy sytuacji mieszkaniowej społeczności romskiej była budowa mieszkań socjalnych lub mieszkań w zakupionych budynkach kontenerowych. W 2012 r. dofinansowano łącznie 8 takich inwestycji.

Ważnym zadaniem realizowanym w 2012 r. były prace zmierzające do poprawy sytuacji sanitarnej, polegające na podłączeniu mieszkań do kanalizacji i wodociągów, udostępnieniu bieżącej wody oraz energii elektrycznej. Roboty prowadzone były w województwach: małopolskim, opolskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim. W efekcie podjętych działań do 10 mieszkań (spadek 44 %) została doprowadzona instalacja wodno – kanalizacyjna lub energia elektryczna. W porównaniu do 2011 r. ich dynamika, podobnie jak w przypadku prac remontowych, zdecydowanie spadła. Inne formy aktywności takie jak np. pomoc w otrzymaniu dodatków mieszkaniowych występowały sporadycznie i w ograniczonym zakresie. Należy stwierdzić, że w skali całego kraju, obserwowany

jest wyraźny spadek liczby zrealizowanych zadań zmierzających do poprawy sytuacji bytowej Romów.

Zdrowie

Problemy zdrowotne powiązane są bezpośrednio ze złą sytuacją socjalną części środowiska romskiego. W 2012 roku w całym kraju badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi objęto 1719 Romów (wykres nr 65). W porównaniu do roku poprzedniego, odnotowujemy w tym zakresie spadek o 22,3 %. Należy podkreślić, że tendencja spadkowa wynika z realizacji zadań związanych z ochroną zdrowia w ramach komponentu romskiego PO KL. Największą liczbę Romów objęto badaniami profilaktycznymi w województwach: małopolskim (1323), mazowieckim (122) oraz warmińsko-mazurskim (90). Najwyższy roczny przyrost liczby Romów korzystających z badań profilaktycznych (wykres nr 66) wystąpił w województwie warmińsko-mazurskim i wielkopolskim. W roku 2012 w 8 (podobnie jak w roku 2011) województwach nie prowadzono badań profilaktycznych dla środowisk romskich.

Działania mające na celu szeroko rozumianą profilaktykę zdrowotną realizowane były głównie poprzez zatrudnianie pielęgniarek środowiskowych. Niosą one bezpośrednią pomoc medyczną, prowadzą także proste poradnictwo medyczne, a także zajmują się dystrybucją zakupionych z dotacji leków i środków higieny osobistej. W 2012 roku, w ramach realizowanych zadań programowych, w 4 województwach zatrudniono łącznie 34 pielęgniarki środowiskowe, to jest o 3% więcej niż w roku 2010 r. (wykres nr 67). Najwięcej pielęgniarek środowiskowych (27) zatrudniono w województwie śląskim.

Wyrażony w procentach, stosunek liczby Romów objętych badaniami profilaktycznymi do liczby zatrudnionych pielęgniarek środowiskowych ilustruje wykres nr 68. Należy zauważyć, że w skali całego kraju, w 2012 r. mamy do czynienia ze spadkiem liczby Romów objętych badaniami profilaktycznymi oraz wzrostem liczby zatrudnionych pielęgniarek środowiskowych, co w konsekwencji determinuje spadek wartości omawianego współczynnika z poziomu 67 w 2011 r. do 51 w 2012 r. Podobnie jak w przypadku liczby uczestników badań profilaktycznych spadek tego

współczynnika wynika z realizacji znaczącej części działań prozdrowotnych w ramach PO KL.

Ważnym uzupełnieniem powyższych działań była organizacja tzw. „białych dni”, w trakcie których lekarze różnych specjalności udzielali bezpłatnych porad medycznych. W 2012 roku, w ramach *Programu*, w trzech województwach zorganizowano łącznie 8 „białych dni”, w tym 6 w województwie zachodniopomorskim (wykres nr 69). W 2012 r., w województwach: lubuskim, łódzkim, opolskim, podkarpackim, podlaskim, pomorskim oraz świętokrzyskim, zadania w dziedzinie Zdrowie nie były realizowane.

Przeciwdziałanie bezrobociu

Głównym celem działań podejmowanych w tej dziedzinie jest zmniejszenie współczynnika bezrobocia wśród Romów. Ma to szczególne znaczenie w sytuacji, gdy wykazuje ono charakter długotrwały i obejmuje większość społeczności romskiej. Według zgromadzonych danych w 2012 roku (wykres nr 70) najwyższa stopa bezrobocia wśród Romów występowała w województwach: kujawsko-pomorskim (100%), zachodniopomorskim (99%) oraz lubelskim (98%). Z najmniejszym odsetkiem bezrobotnych mieliśmy do czynienia w województwie wielkopolskim (12%). W porównaniu do ostatniego roku, w skali całego kraju nie da się zaobserwować istotnych zmian poziomu bezrobocia wśród Romów. Występujące sporadycznie zmiany wartości wskaźnika nie przekraczają poziomu błędu statystycznego i wynikają raczej z zastosowania nie zawsze doskonałego sposobu pozyskiwania danych.

W 2012 roku liczba województw realizujących tego typu zadania spadła w porównaniu do 2011 r. Także liczba Romów korzystających z miejsc pracy subsydiowanej spadła z 32 do 9. Przytoczone dane wskazują, że w ubiegłym roku nie udało się zahamować występującej od kilku ostatnich lat tendencji spadku miejsc pracy subsydiowanej. W ramach tej formy aktywizacji najwięcej Romów zatrudniono w województwie małopolskim (5). W województwie warmińsko-mazurskim zatrudniono 3 Romów, a w dolnośląskim – 1.

Ważnym uzupełnieniem działań w tej dziedzinie było organizowanie szkoleń podnoszących i zmieniających kwalifikacje zawodowe oraz poradnictwo zawodowe. Ostatni rok jest kolejnym, w którym mamy do czynienia ze wzrostem liczby Romów objętych szkoleniami z 76 do 90. Z tej formy aktywizacji zawodowej (wykres nr 72) najwięcej Romów skorzystało w województwach: dolnośląskim (41), małopolskim (15) i wielkopolskim (14).

Biorąc pod uwagę zgromadzone dane z kilku ostatnich lat należy stwierdzić, że bezrobocie wśród Romów jest zjawiskiem trwałym, a jego poziom (ok. 95%) ma charakter stały. Wydaje się, że działania podejmowane w ramach *Programu* nie mają zasadniczego wpływu na powstrzymanie wskazanych wyżej tendencji.

Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej

Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej to dziedzina, która stanowi tradycyjnie główny obszar aktywności środowisk romskich. Analogicznie jak w latach poprzednich, podjęte w 2012 roku działania cechowała duża różnorodność form szeroko prezentujących dorobek kultury romskiej poprzez organizację dni kultury, koncertów, wystaw, plenerów, warsztatów itp. Należy podkreślić, że w tej grupie zadań współorganizatorami i najczęściej bezpośrednimi wykonawcami poszczególnych przedsięwzięć były stowarzyszenia romskie. Fakt ów ma podstawowe znaczenie, ponieważ romskie inicjatywy artystyczne i kulturalne adresowane są również do ludzi, którzy bardzo rzadko stykają z tym środowiskiem. Drugą grupę zadań stanowiło wspieranie istniejących i pomoc w powstawaniu nowych zespołów muzycznych działających przy ośrodkach i centrach kultury oraz świetlicach środowiskowych.

Romowie a społeczeństwo obywatelskie

Wzrost aktywności w dziedzinie *Romowie a społeczeństwo obywatelskie* jest ściśle powiązany z rozwiązywaniem najważniejszych i najpilniejszych problemów społeczności romskiej. Na odnotowanie zasługuje systematyczne wsparcie istniejących w kilku województwach Centrów Porad Obywatelskich, a także pomoc w organizacji nowych placówek tego typu. Ważną rolę pełnią tu również

zorganizowane przez jednostki samorządu terytorialnego spotkania konsultacyjne z udziałem społeczności romskiej, lokalnych władz, straży gminnych i Policji oraz lokalnych organizacji pozarządowych.

Wiedza o społeczności romskiej

Wśród wielu podjętych inicjatyw warto odnotować kolejny rok prowadzonych na Uniwersytecie Pedagogicznym Imienia Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie zajęć w ramach studiów romologicznych pn. *Sytuacja Romów w Polsce – historia, prawo, kultura, stereotypy etniczne*. W 2012 roku zrealizowano I semestr studiów podyplomowych adresowanych do pracowników urzędów centralnych, wojewódzkich, specjalnych i lokalnych, nauczycieli, pracowników i działaczy organizacji pozarządowych oraz dziennikarzy. W szeregu województwach realizowano, ciesząc się dużym zainteresowaniem, cykle szkoleń dla urzędników administracji rządowej i samorządowej poświęcone problematyce społeczności romskiej. Należy wspomnieć także o realizacji w kilku województwach inicjatyw polegających na tworzeniu stron internetowych umożliwiających przeciętnemu obywatelowi dotarcie do niezbędnego kompendium wiedzy o Romach, udział w forum dyskusyjnym oraz możliwość zamieszczania własnych materiałów.

Podsumowanie

Największą, a zarazem najważniejszą dziedziną, podejmowanych w ramach *Programu* zadań była edukacja. W roku szkolnym 2011/2012 zanotowano spadek liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym oraz liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny, jednakże fakt, że od kilku lat średnio ponad 82 % dzieci romskich realizuje obowiązek szkolny (w roku szkolnym 2011/2012 – niemal 87%), a w kilku województwach obowiązek ów realizowały wszystkie lub prawie wszystkie dzieci romskie, jest niewątpliwym osiągnięciem *Programu*. Biorąc pod uwagę zgromadzone dane, można stwierdzić, że ta korzystna tendencja ma charakter stały.

Zanotowano nieznaczne spadki wartości innych obserwowanych parametrów, takich jak: frekwencja uczniów romskich, liczba uczniów objętych obowiązkiem

szkolnym i liczba uczniów realizujących obowiązki szkolne, ale przy tym jednocześnie nieznaczny wzrost liczby uczniów romskich korzystających z różnych form zajęć pozalekcyjnych (ok. 60%), a także wzrost liczby uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku (kolonie, półkolonie, zimowiska, obozy harcerskie), a także nieznacznie poprawił się stosunek liczby uczniów realizujących obowiązki szkolne do liczby uczniów objętych tym obowiązkiem. Prezentowane w sprawozdaniu dane za rok szkolny 2011/2012 potwierdzają powyższe spostrzeżenia. Należy podkreślić, że decydujący wpływ na trwały charakter zachodzących zjawisk ma praca asystentów edukacji romskiej oraz nauczycieli wspomagających.

Sprawnie i skutecznie działa system zaopatrzenia uczniów romskich w podręczniki i przybory szkolne. Rodzice liczniej i chętniej podejmują współpracę z nauczycielami w zakresie zadań edukacyjnych realizowanych z udziałem dzieci romskich, a frekwencja rodziców w zebraniach informacyjnych jest zadawalająca. Liczba dzieci korzystających z: kolonii i półkolonii letnich, zimowisk, obozów harcerskich, a także wycieczek turystyczno-krajoznawczych, zajęć sportowych i rekreacyjnych utrzymuje się na satysfakcjonującym poziomie.

W dziedzinie *Sytuacja bytowa*, w 2012 r. nastąpił zauważalny spadek inwestycji w infrastrukturę budowlaną i sanitarną, co przy wyraźnym spadku liczby remontów w obiektach mieszkaniowych, w zasadniczy sposób ogranicza efektywność podjętych działań. Poprawa ogólnych warunków socjalno bytowych w dłuższej perspektywie wymaga zdecydowanego wzrostu liczby podejmowanych działań, a także nakładów finansowych w tej dziedzinie.

Z sytuacją bytową Romów bezpośrednio wiąże się problematyka stanu i ochrony zdrowia. W roku 2012 obserwujemy istotny spadek liczby Romów objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi oraz liczby zorganizowanych tzw. „białych dni” z związku z realizacją tzw. komponentu romskiego w PO KL. Mimo tego, w porównaniu do roku 2011, utrzymuje się poziom zatrudnienia pielęgniarek środowiskowych. Warto wspomnieć, że w dalszym ciągu działalność pielęgniarek środowiskowych istotnie wpływa na zmianę stosunku Romów, a także ich rodzin do problemów zdrowotnych.

Ogólna sytuacja na rynku pracy jest w dalszym ciągu niezwykle trudna i złożona. Bezrobocie wśród Romów jest bez wątpienia zjawiskiem trwałym, charakteryzującym się stałym, bardzo wysokim poziomem. Jest niezwykle trudno mierzyć poziom zainteresowania Romów podejmowaniem starań o pracę, warto jednak odnotować, że w ostatnim roku wzrosła liczba Romów objętych szkoleniami podnoszącymi i zmieniającymi kwalifikacje zawodowe, ale znacznie spadła liczba Romów korzystających z miejsc pracy subsydiowanej. Wydaje się, że działania podejmowane w ramach *Programu* nie mają zasadniczego wpływu na zmiany wskazanych wyżej tendencji. Zaprezentowana diagnoza wymaga głębszej analizy oraz podjęcia w najbliższej przyszłości nowych, bardziej skutecznych i efektywnych rozwiązań systemowych. Niemniej, należy odnotować, że działania związane z kursami zawodowymi oraz stażami i subsydiowanymi miejscami pracy są realizowane w ramach PO KL.

Tradycyjnie duże znaczenie dla skuteczności działań programowych mają inicjatywy podjęte w sferze kultury. Pozwalają one społeczności romskiej na kultywowanie własnej tradycji oraz podtrzymywanie tożsamości etnicznej. Poprzez swój walor popularyzatorski upowszechniają wiedzę o Romach, ich kulturze i historii w środowiskach lokalnych, czym przyczyniają się do przełamywania stereotypów.

Należy podkreślić, że w porównaniu z 2011 rokiem poziom zaangażowania środków własnych uczestników *Programu* nieznacznie spadł i w dalszym ciągu nie jest on satysfakcjonujący (wynosi ok. 13 % wobec oczekiwanych 20 %). Wydaje się, że przyczyna wynika między innymi z utrzymującej się w 2012 roku trudnej sytuacji budżetowej uczestników *Programu*. Odnotowania wymaga również, obserwowana w kolejnym roku, poprawa poziomu wykorzystania środków finansowych pochodzących z rezerwy celowej.

Uzyskane efekty, jak również sposób sfinansowania zadań zrealizowanych w roku 2012 należy ocenić zadawalająco.

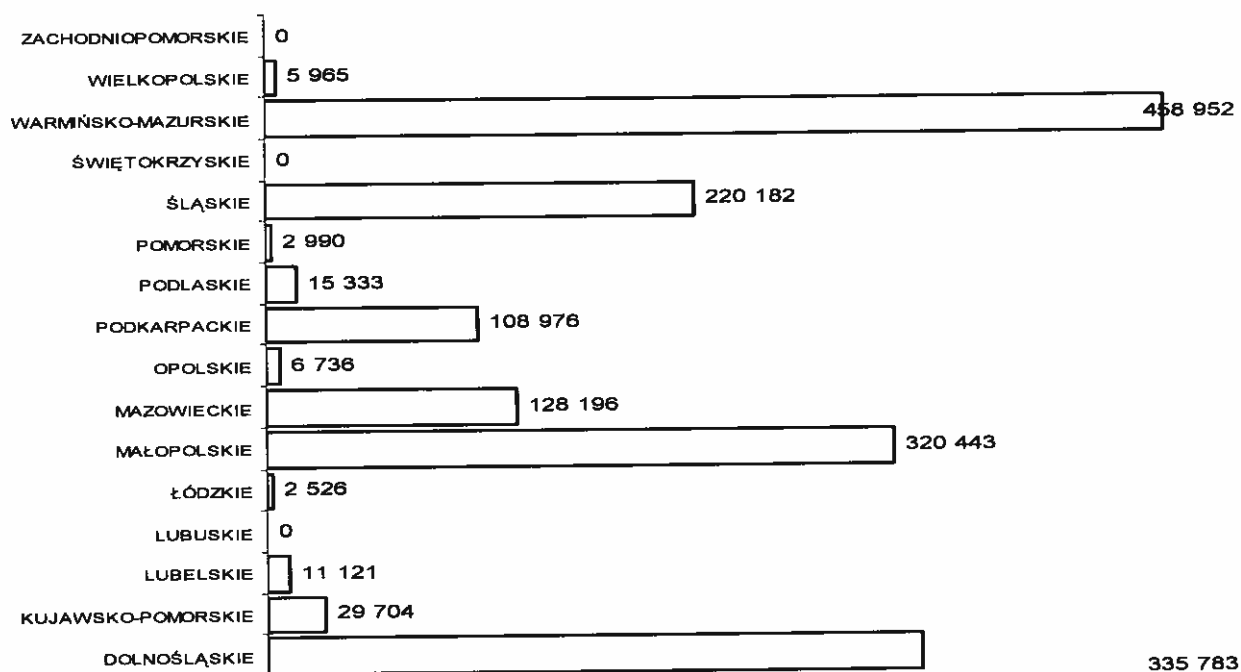
Rok 2013 jest ostatnim rokiem realizacji *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce*. W związku z tym Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji podjęło działania zmierzające do przygotowania kolejnego programu, kontynuującego wysiłki

państwa na rzecz poprawy sytuacji rromskiej mniejszości etnicznej. Projekt ten obecnie znajduje się w fazie uzgodnień międzyresortowych.

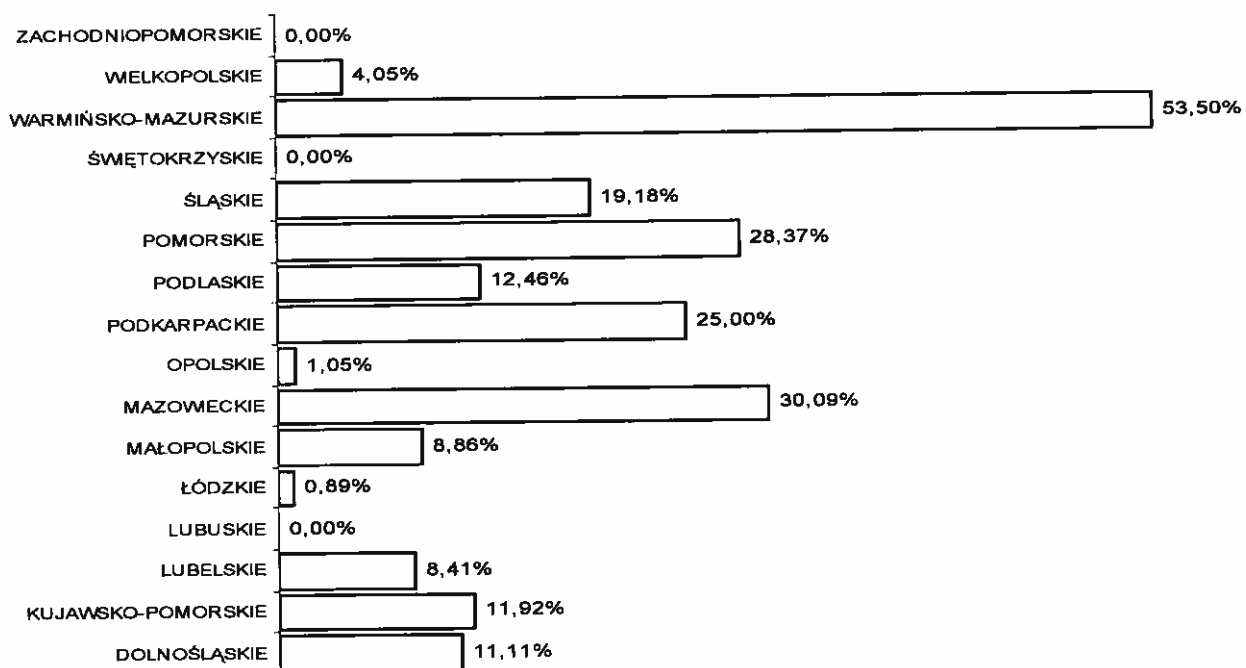
Oprac. WMR-DWRMniE

WYKRESY

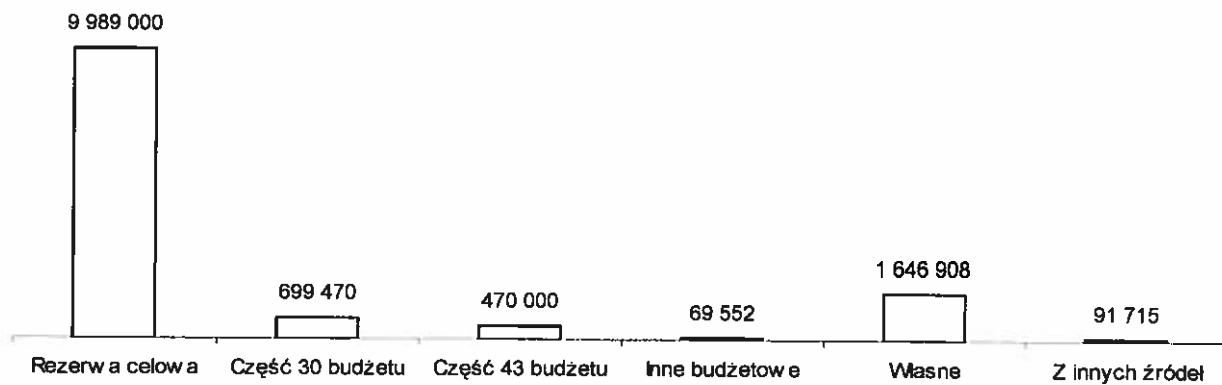
Wykres nr 1. Wysokość zaangażowanych środków własnych w poszczególnych województwach (w zł)

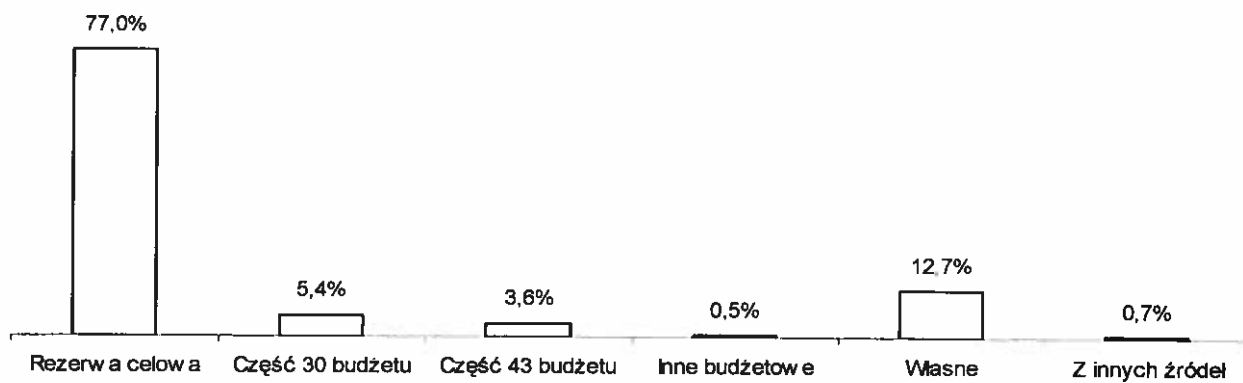
Wykres nr 2. Wysokość zaangażowanych środków własnych, w stosunku do ogółu środków w poszczególnych województwach (w %)

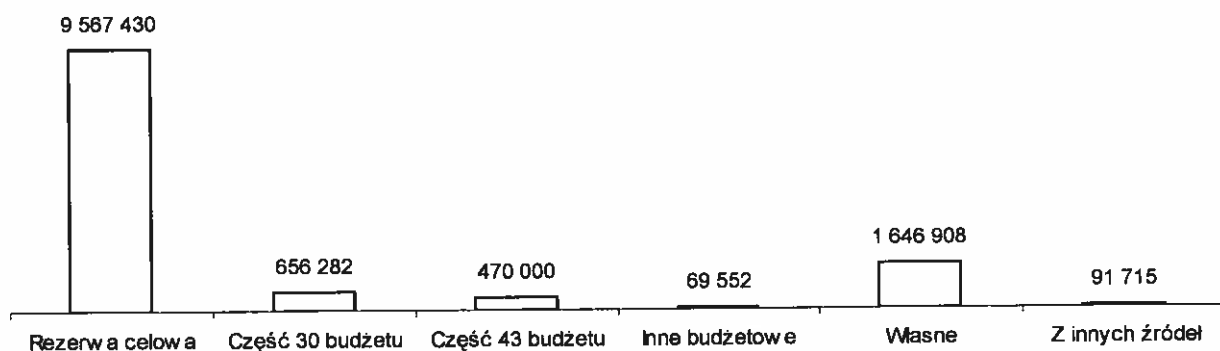
Wykres nr 3. Wysokość zaangażowanych środków w zależności od źródła pochodzenia (w zł)

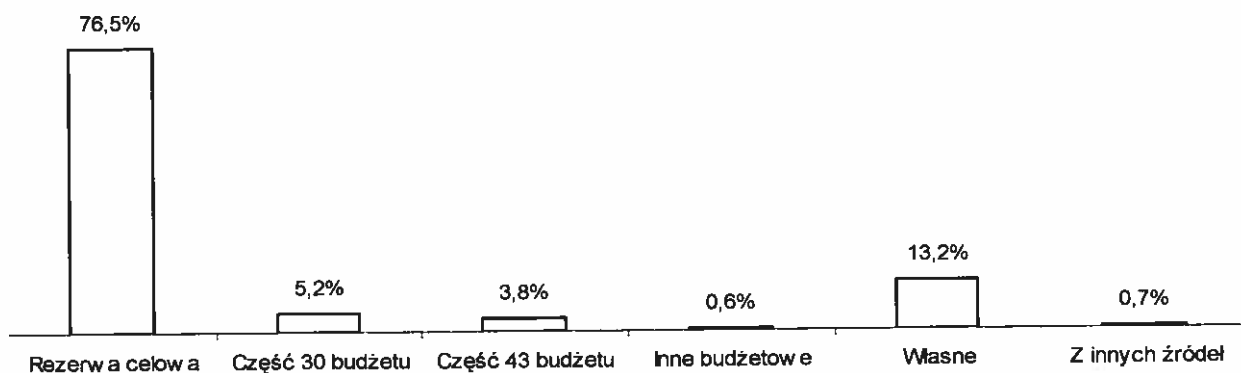
Wykres nr 4. Wysokość zaangażowanych środków w zależności od źródła pochodzenia (w %)

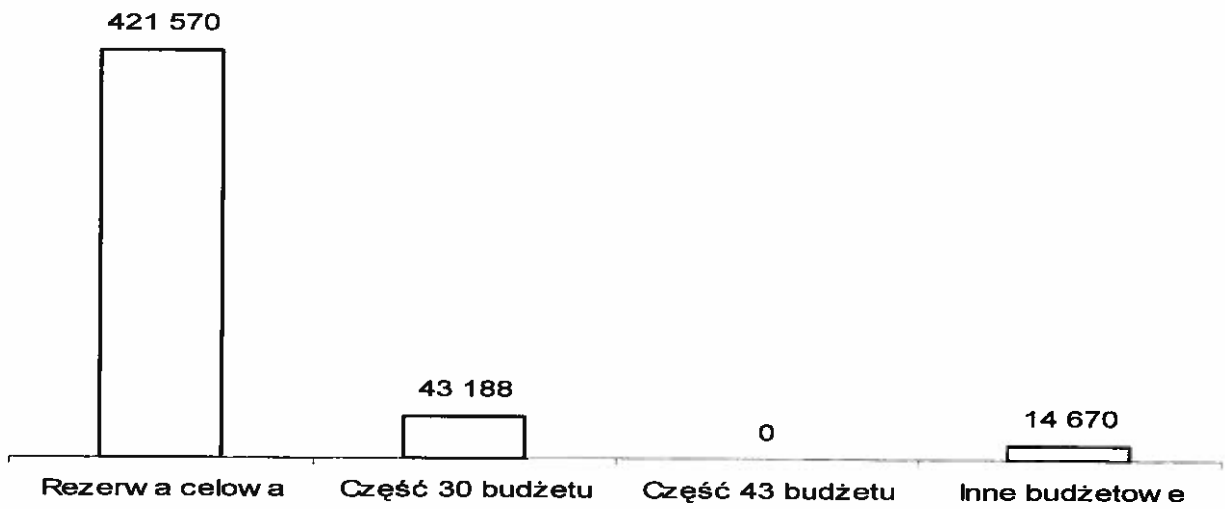
Wykres nr 5. Wysokość w wykorzystanych środkach w zależności od źródła pochodzenia
(w zł)

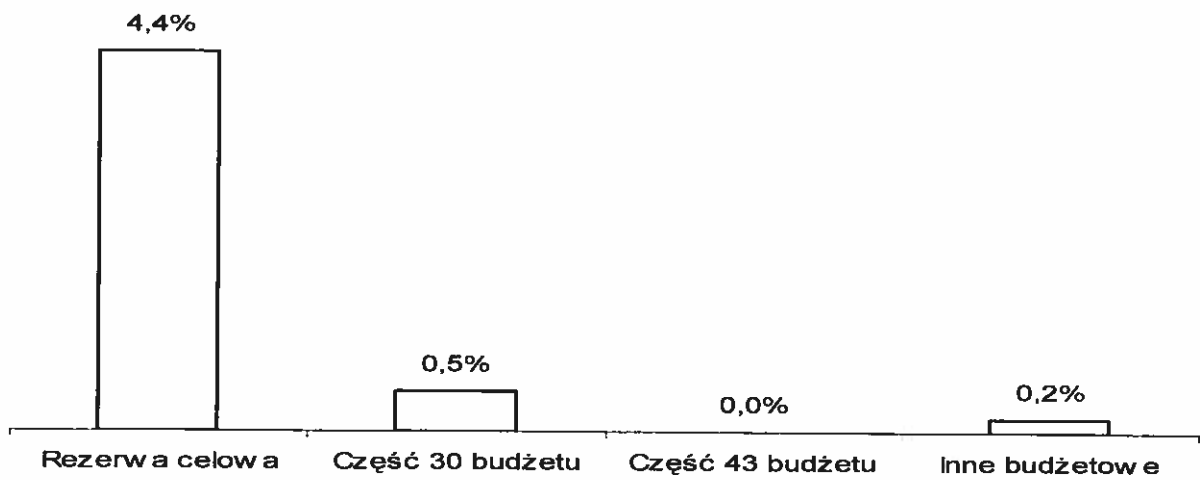
Wykres nr 6. Wysokość w wykorzystanych środkach w zależności od źródła pochodzenia
(w %)

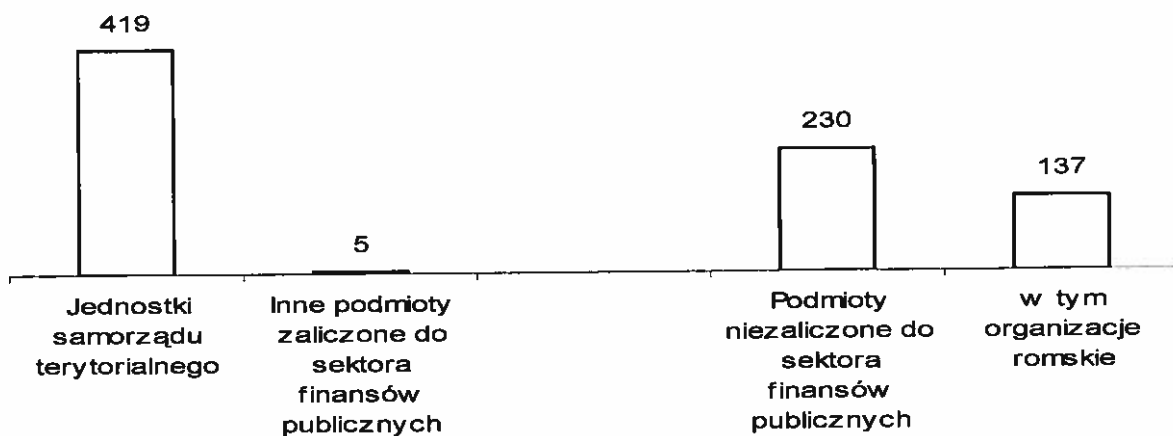
Wykres nr 7. Środki zwrócone do budżetu (w zł)

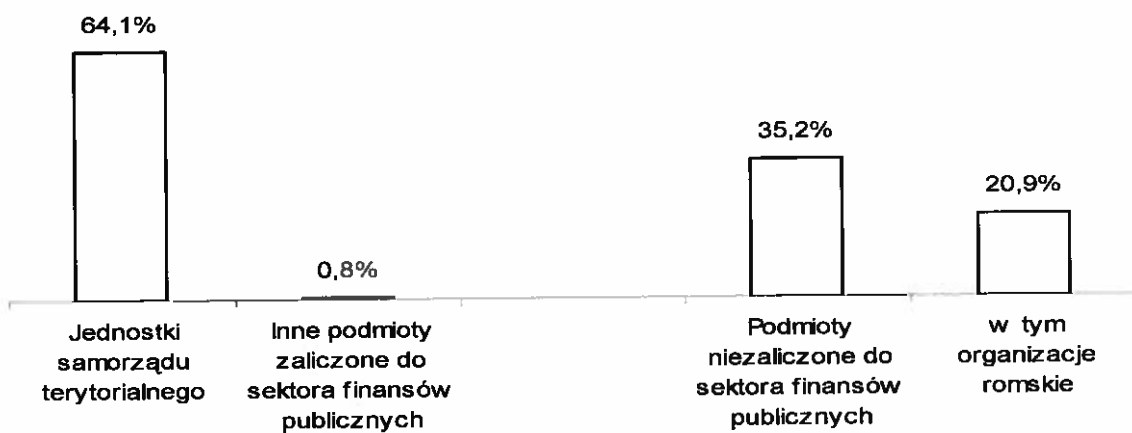
Wykres nr 8. Środki zwrócone do budżetu (w %)

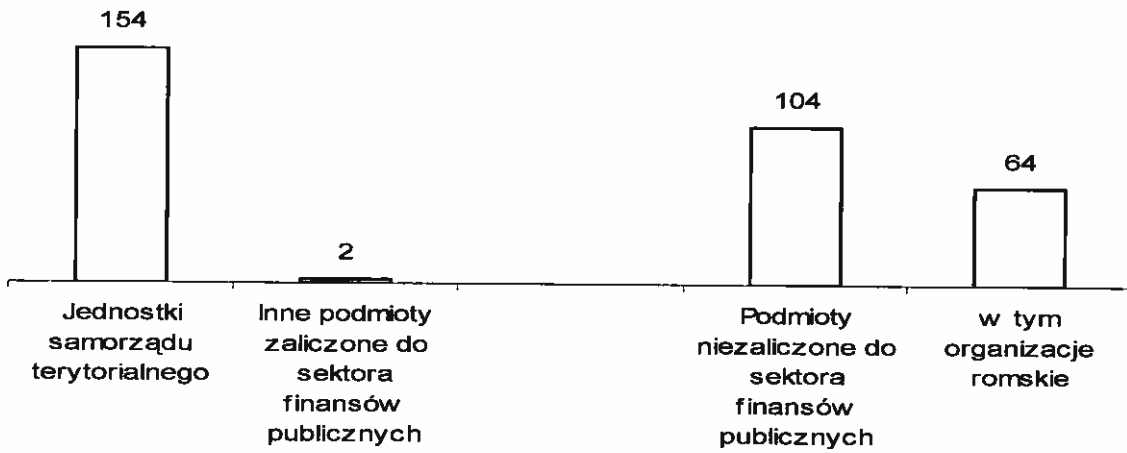
Wykres nr 9. Liczba zrealizowanych zadań

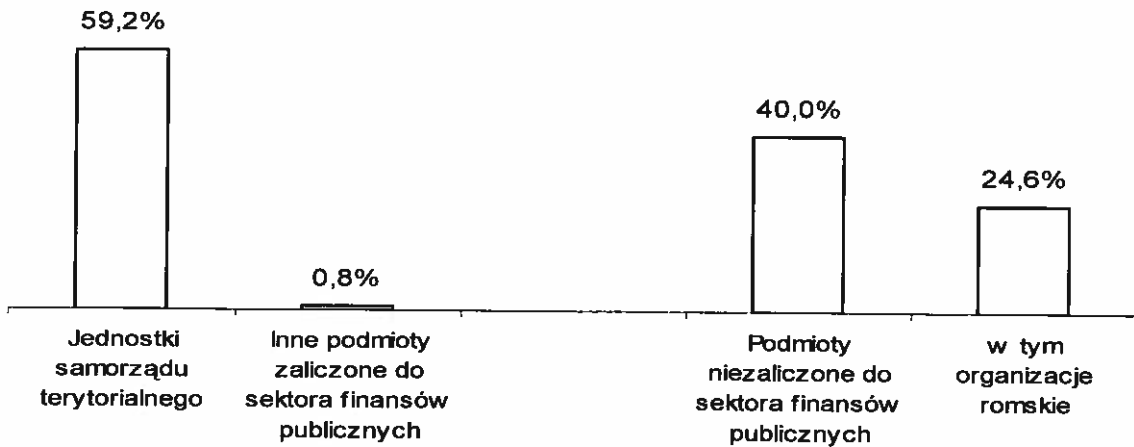
Wykres nr 10. Liczba zrealizowanych zadań (w %)

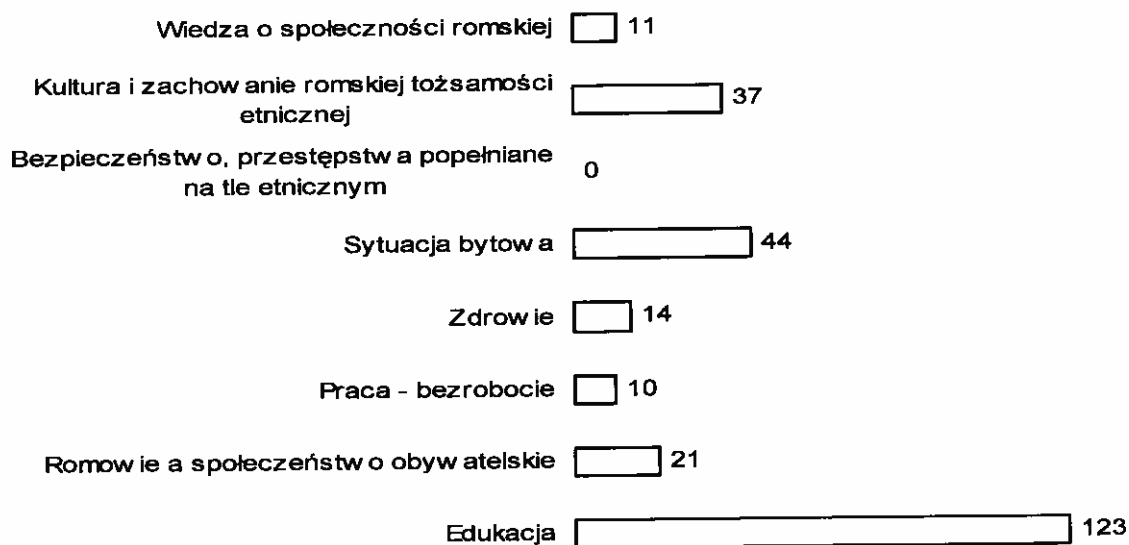
Wykres nr 11. Liczba uczestniczących podmiotów

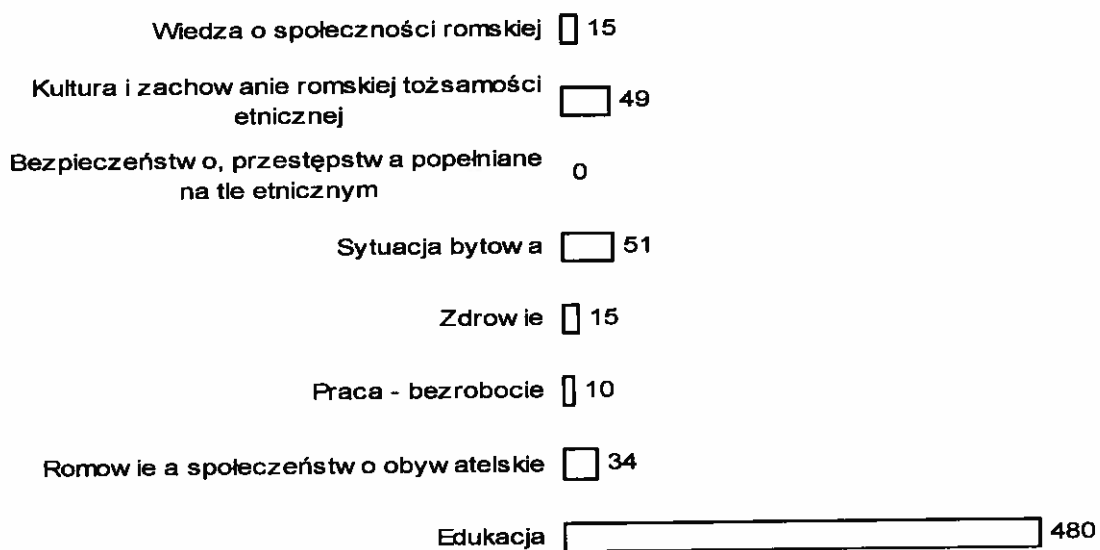
Wykres nr 12. Liczba uczestniczących podmiotów (w %)

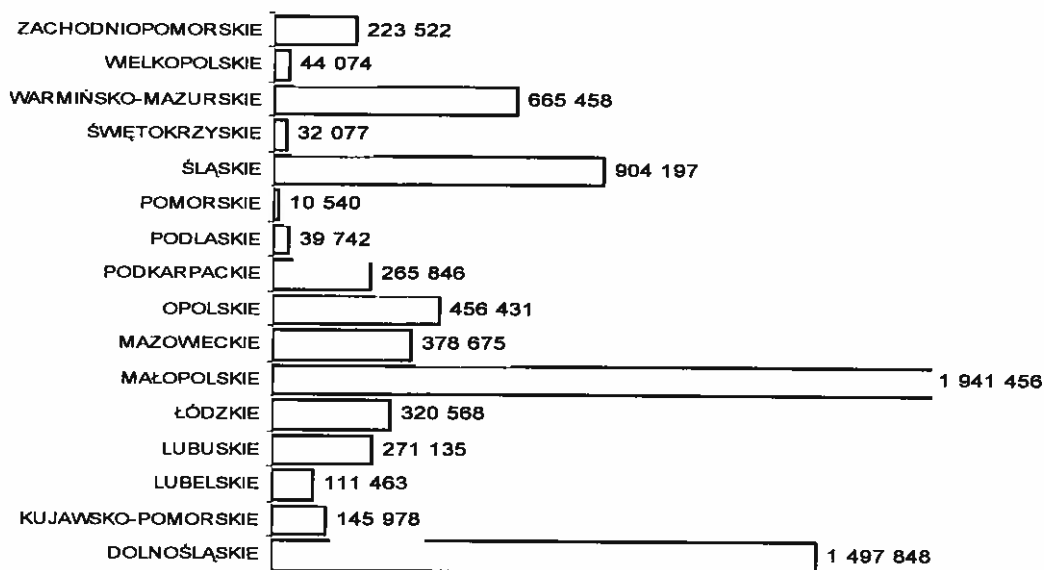
Wykres nr 13. Liczba uczestniczących podmiotów
w poszczególnych dziedzinach

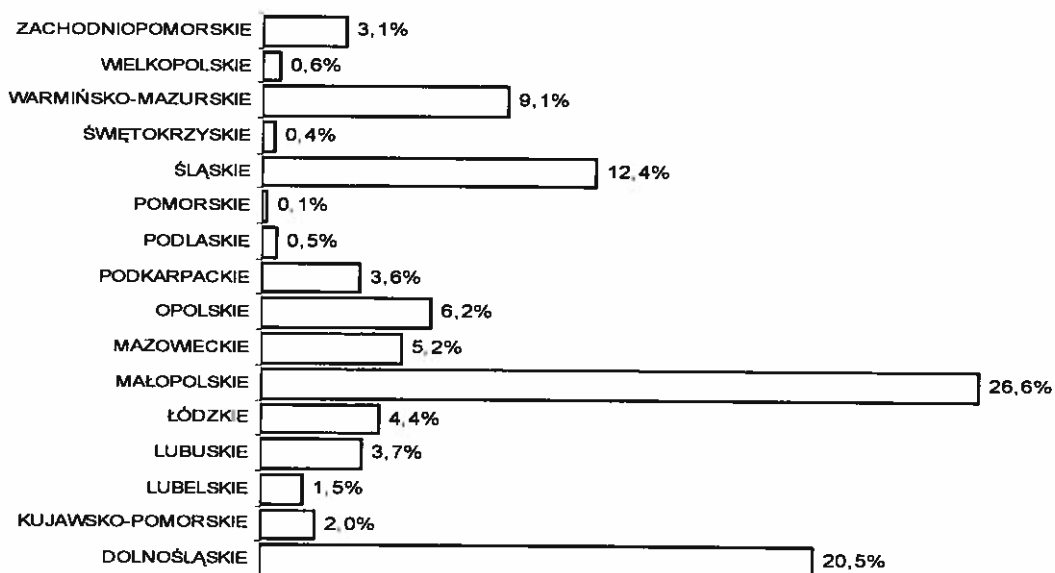
Wykres nr 14. Liczba zrealizowanych zadań
w poszczególnych dziedzinach

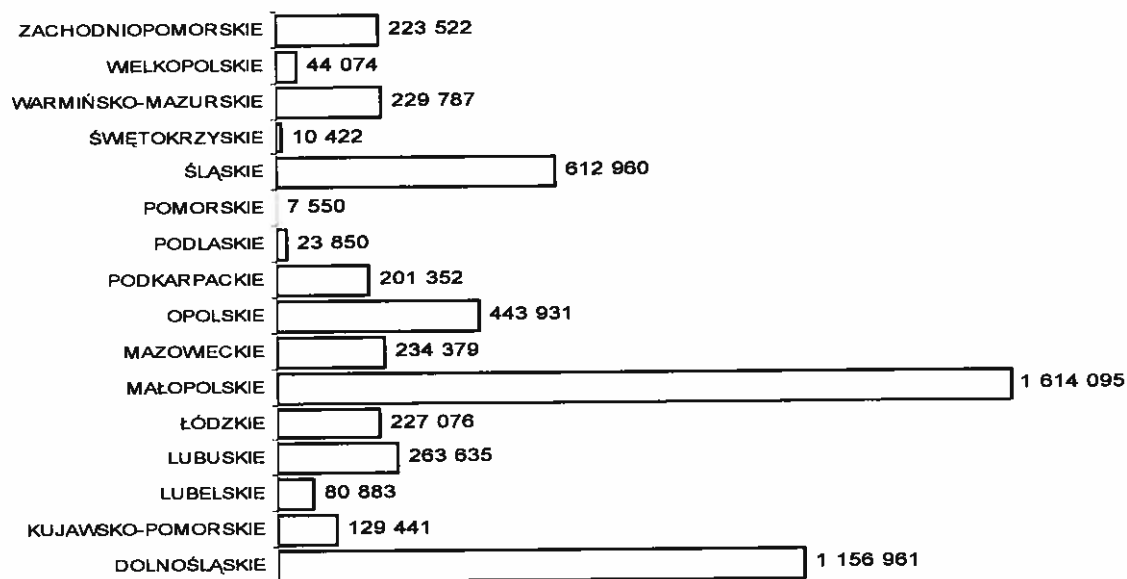
Wykres nr 16. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w zł)

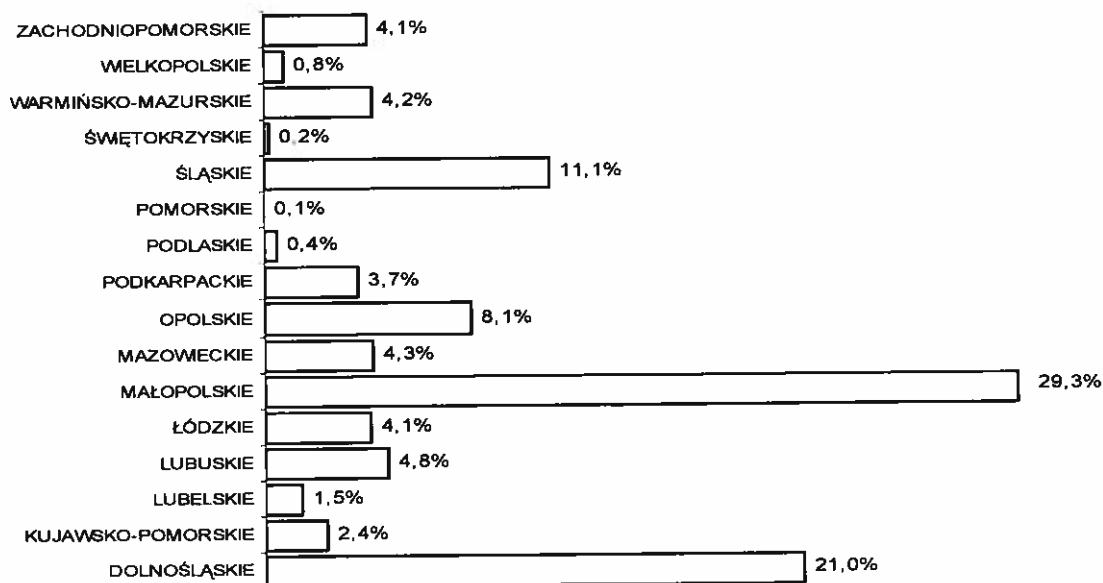
Wykres nr 16. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w %)

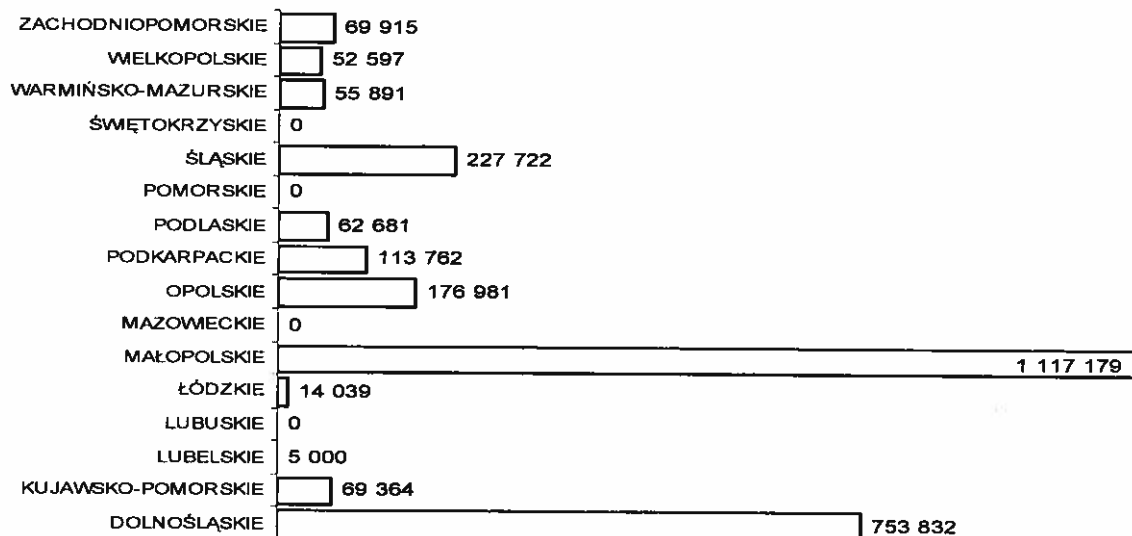
Wykres nr 17. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w zł)

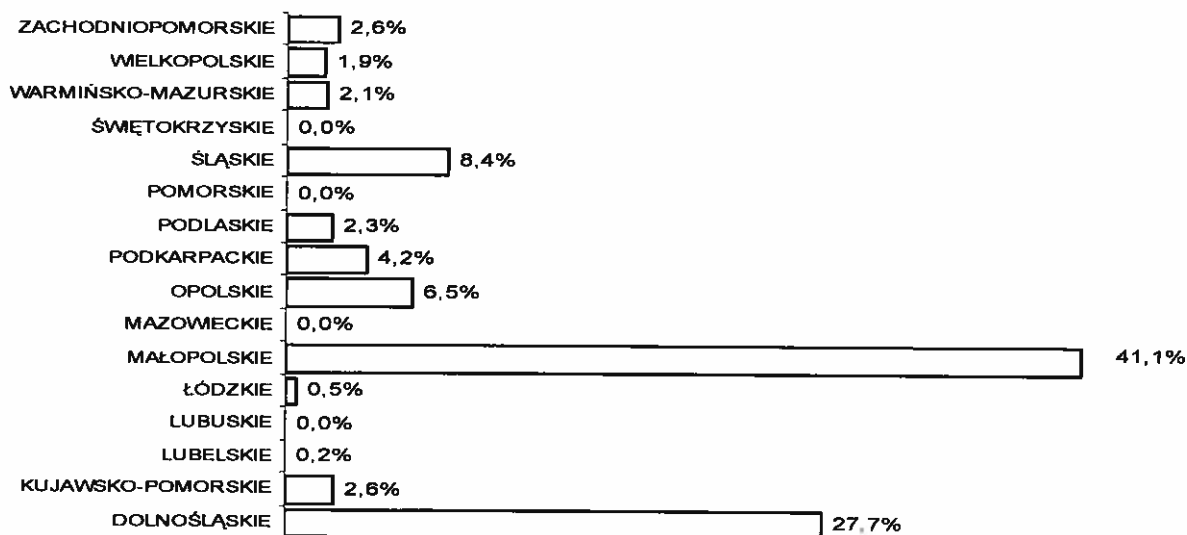
Wykres nr 18. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w %)

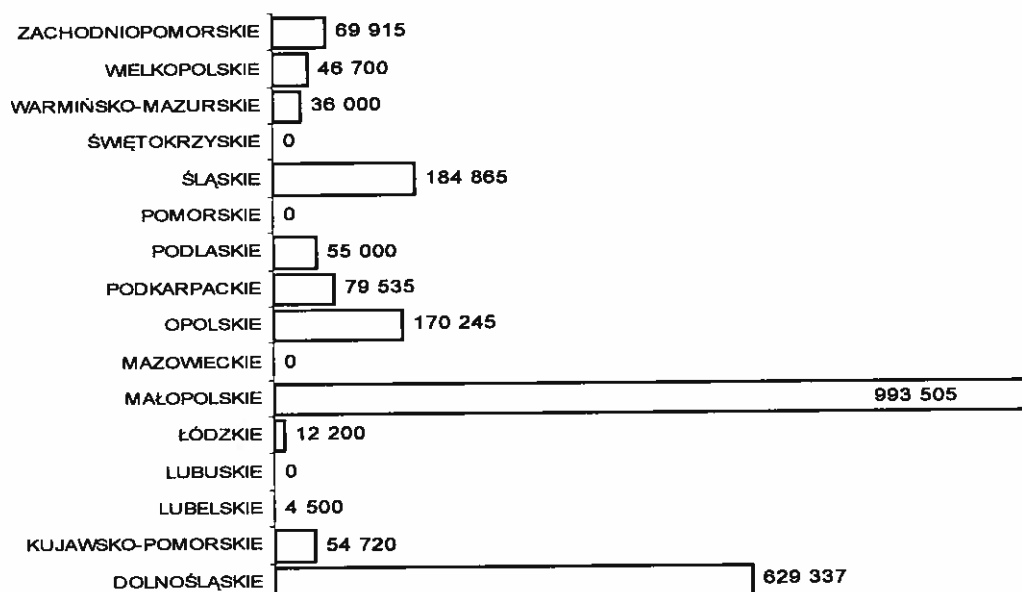
Wykres nr 19. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w zł)

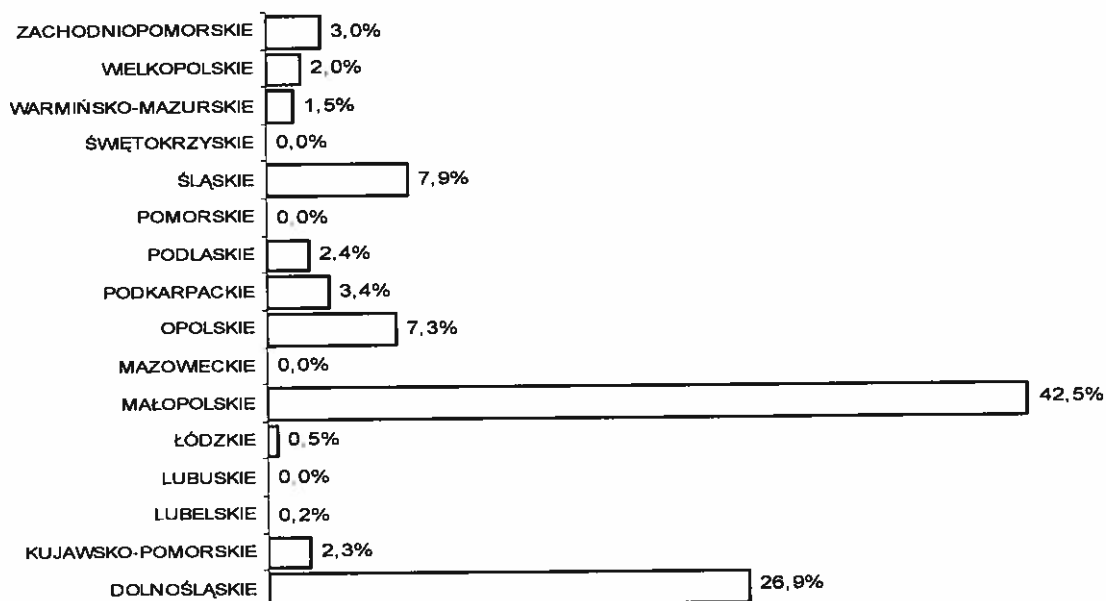
Wykres nr 20. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w %)

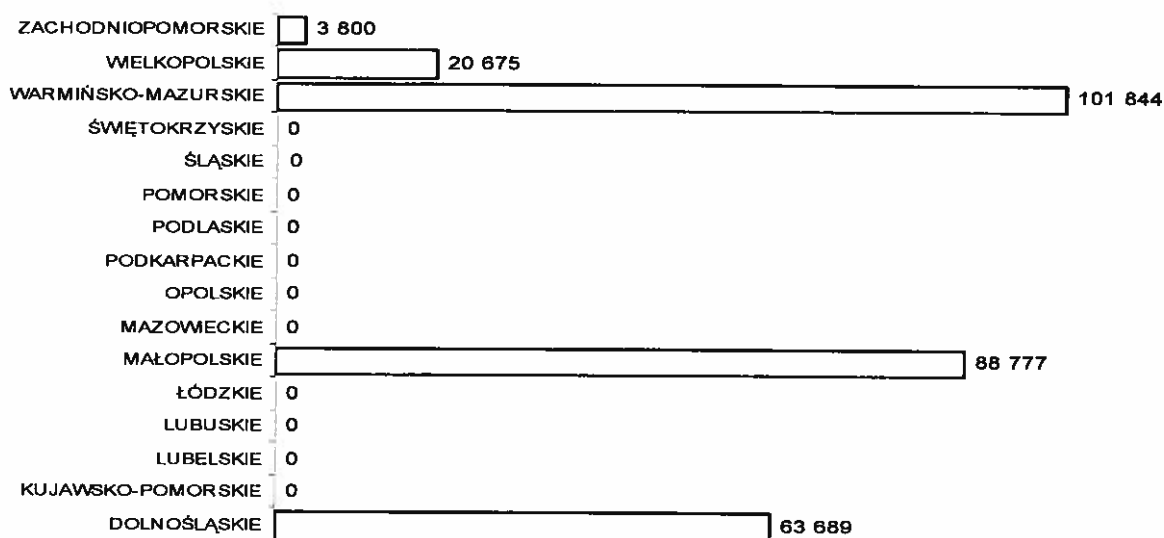
**Wykres nr 21. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie
Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w zł)**

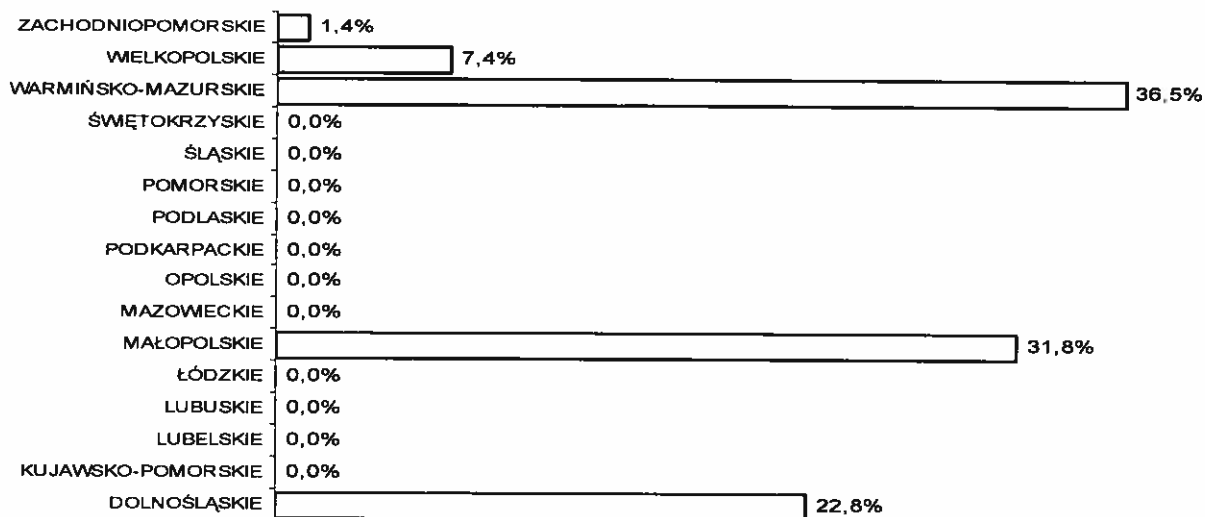
**Wykres nr 22. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie
Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w %)**

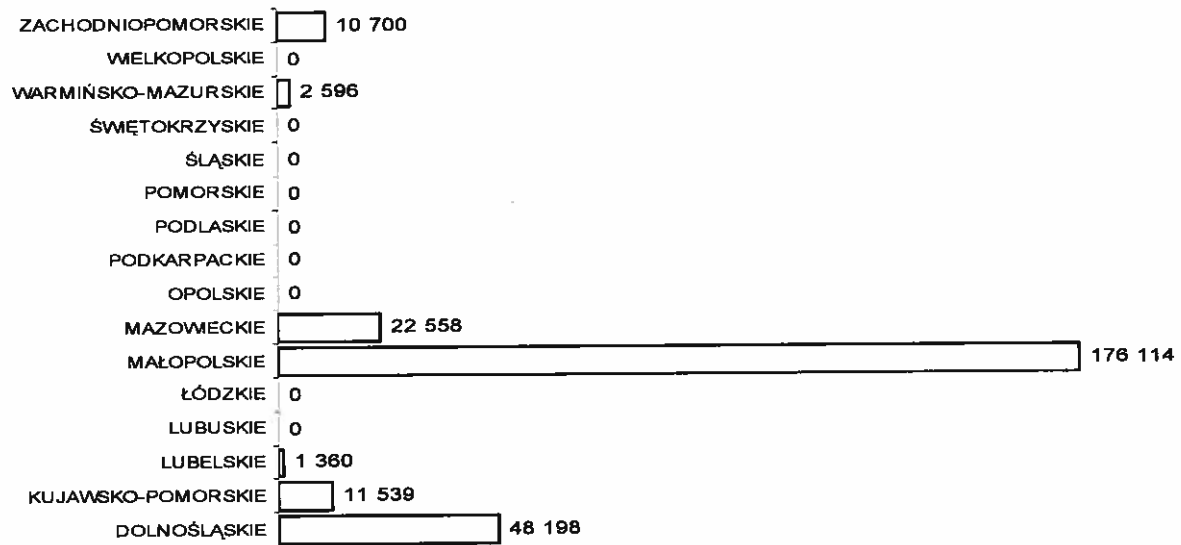
Wykres nr 23. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Praca - bezrobocie w poszczególnych województwach (w zł)

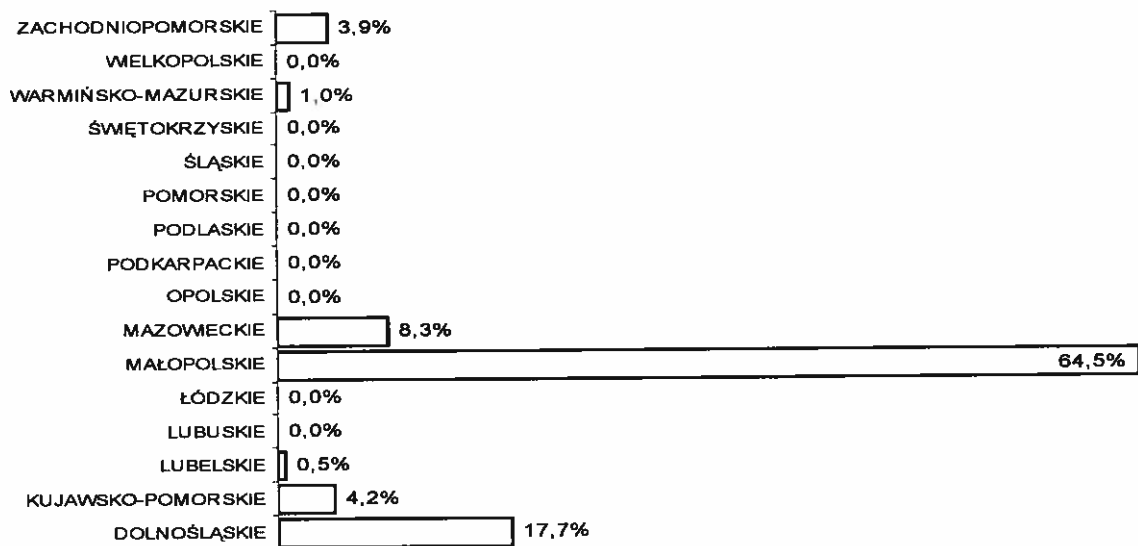
Wykres nr 24. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Praca - bezrobocie w poszczególnych województwach (w %)

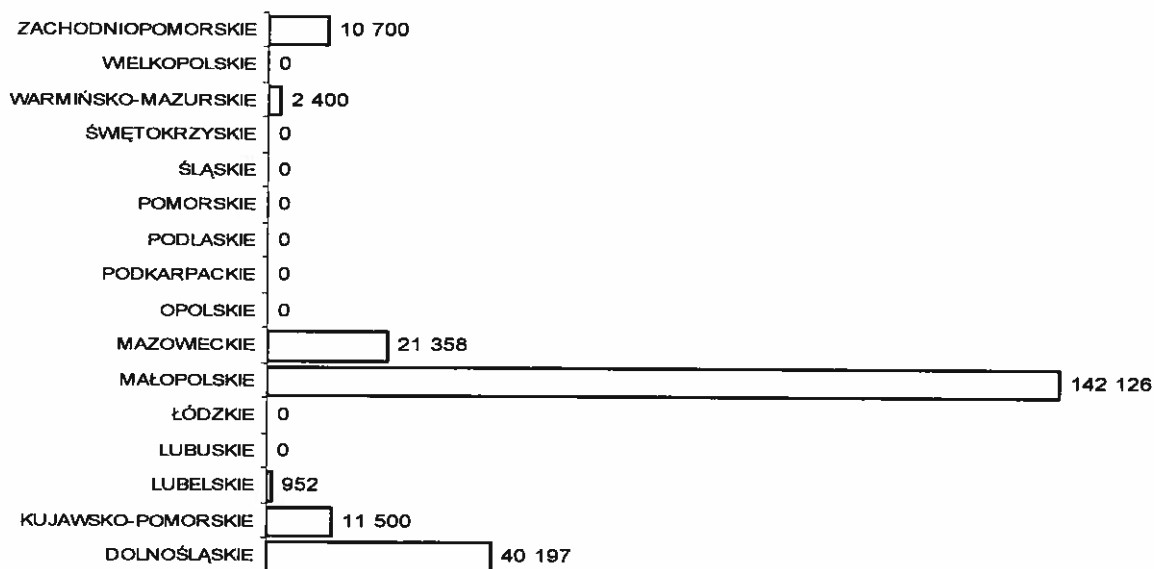
Wykres nr 27. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w zł)

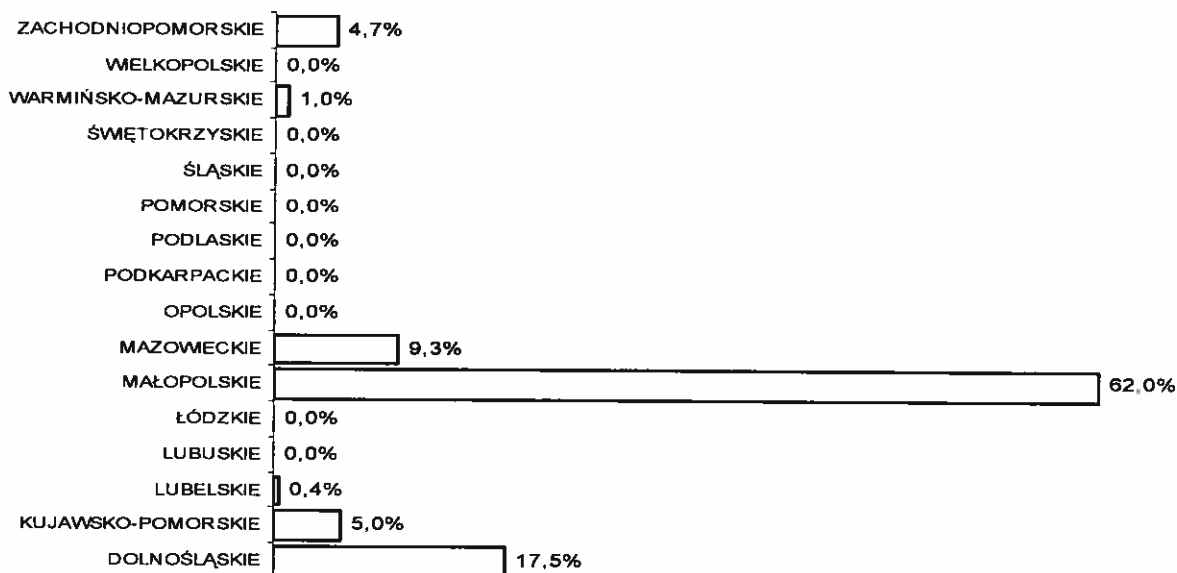
Wykres nr 28. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w %)

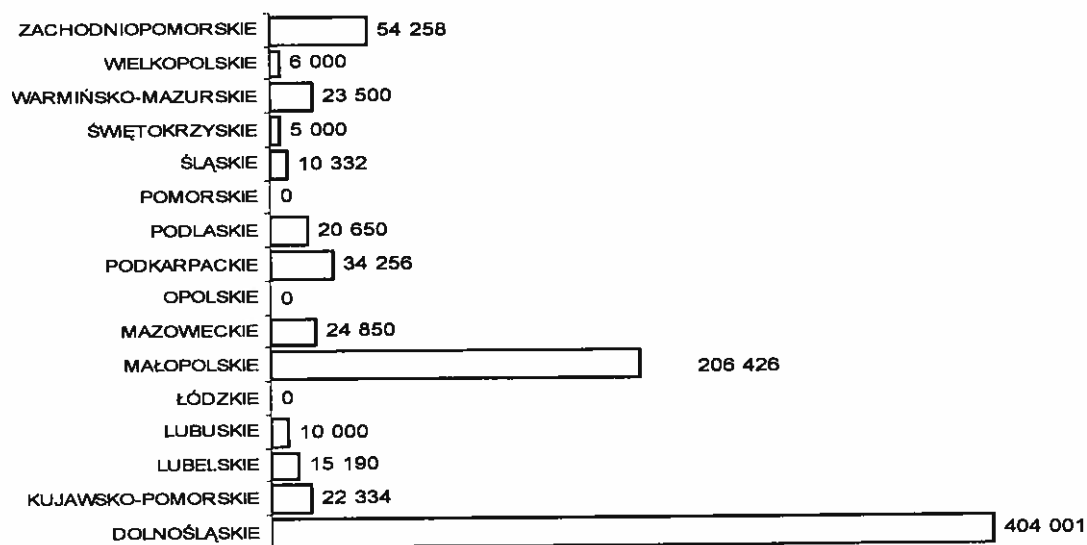
Wykres nr 29. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w zł)

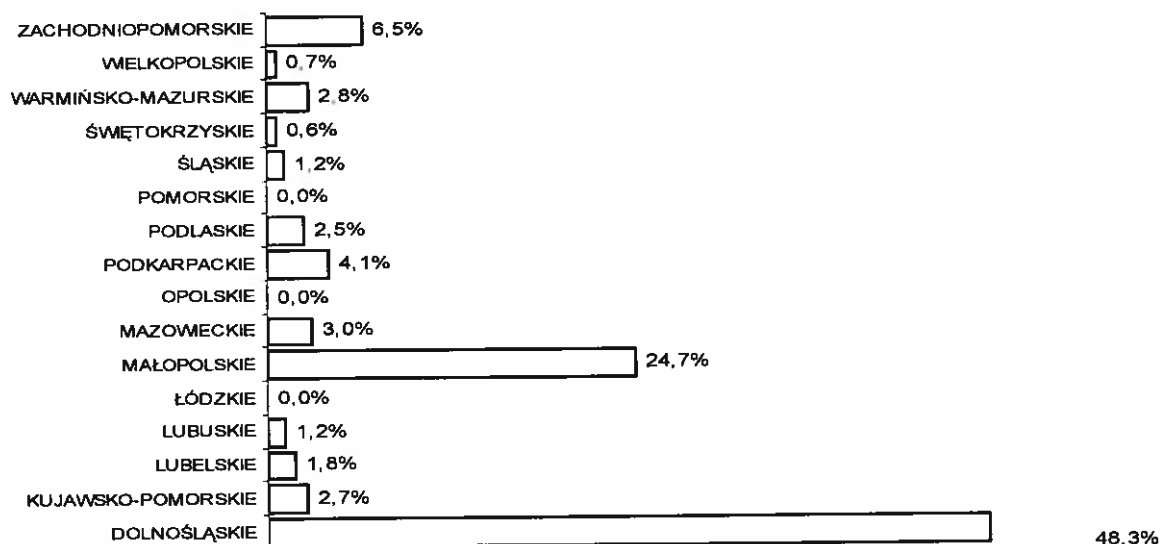
Wykres nr 30. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w %)

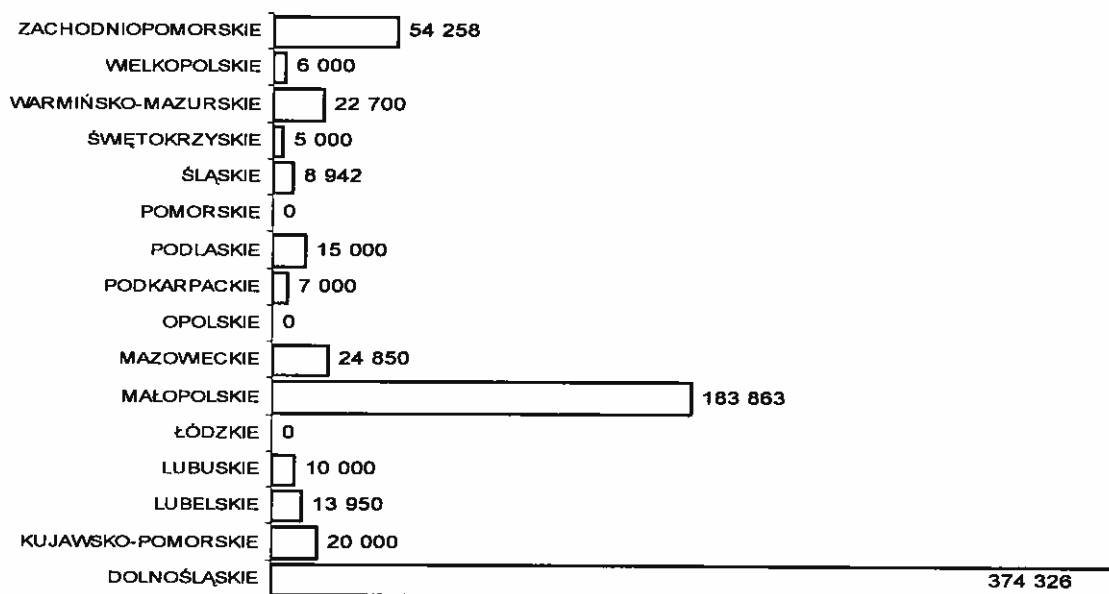
Wykres nr 31. Wysokość całości wykorzystanych środków w dziedzinie Kultura i zachowanie rromskiej tożsamości etnicznej w poszczególnych województwach (w zł)

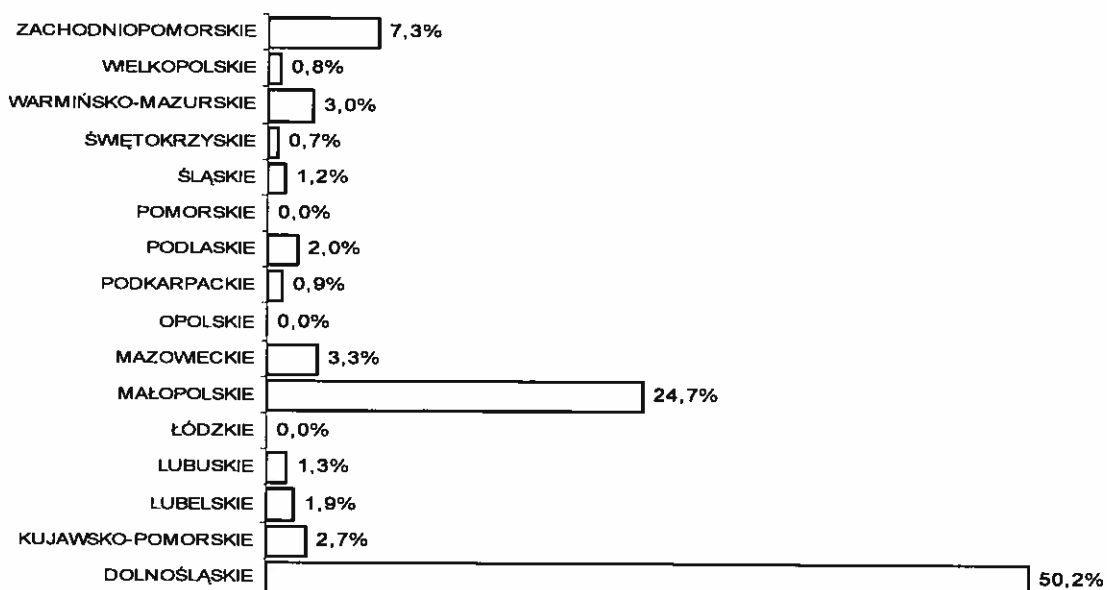
Wykres nr 32. Wysokość całości wykorzystanych środków w dziedzinie Kultura i zachowanie rromskiej tożsamości etnicznej w poszczególnych województwach (w %)

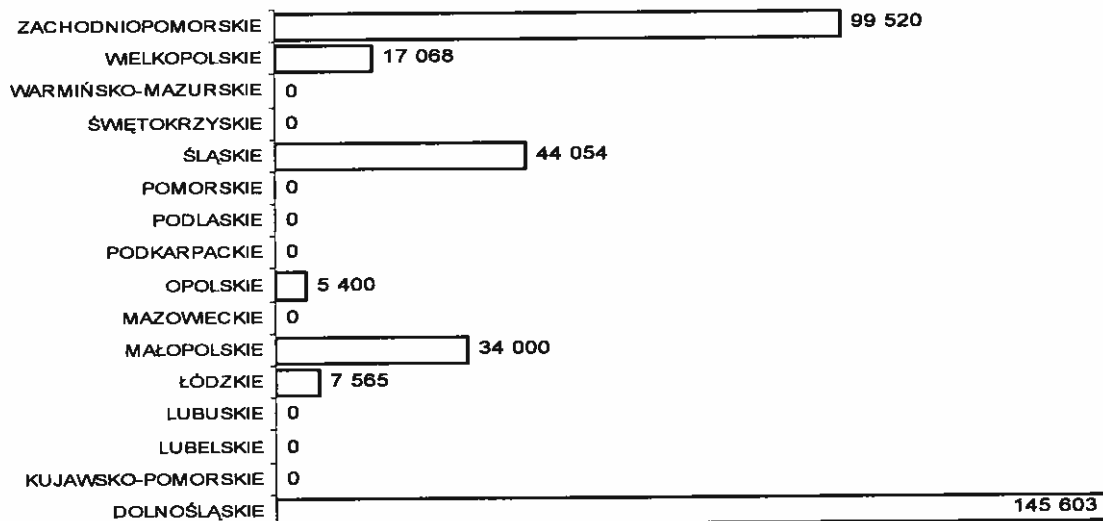
Wykres nr 33. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Kultura i zachowanie rromskiej tożsamości w poszczególnych województwach (w zł)

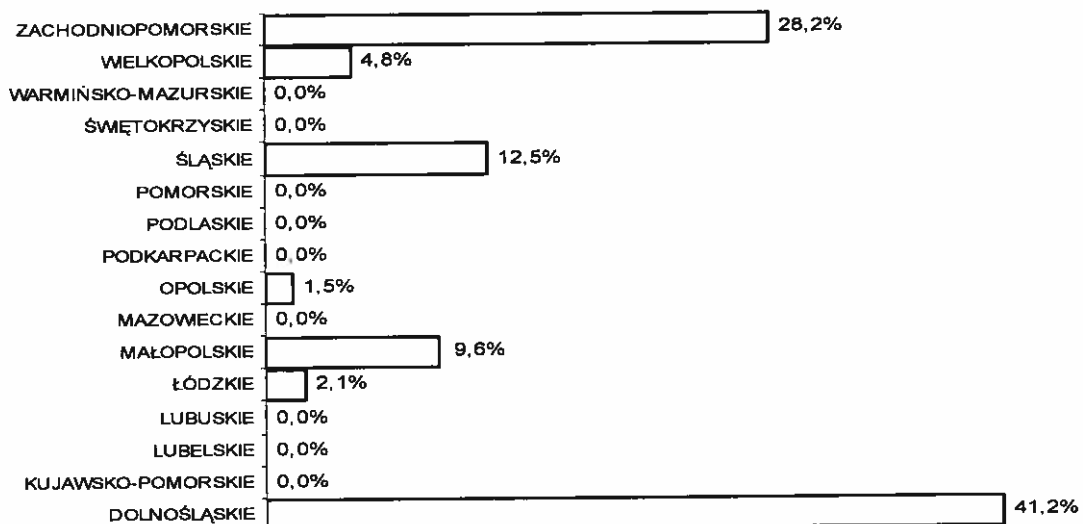
Wykres nr 34. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Kultura i zachowanie rromskiej tożsamości w poszczególnych województwach (w %)

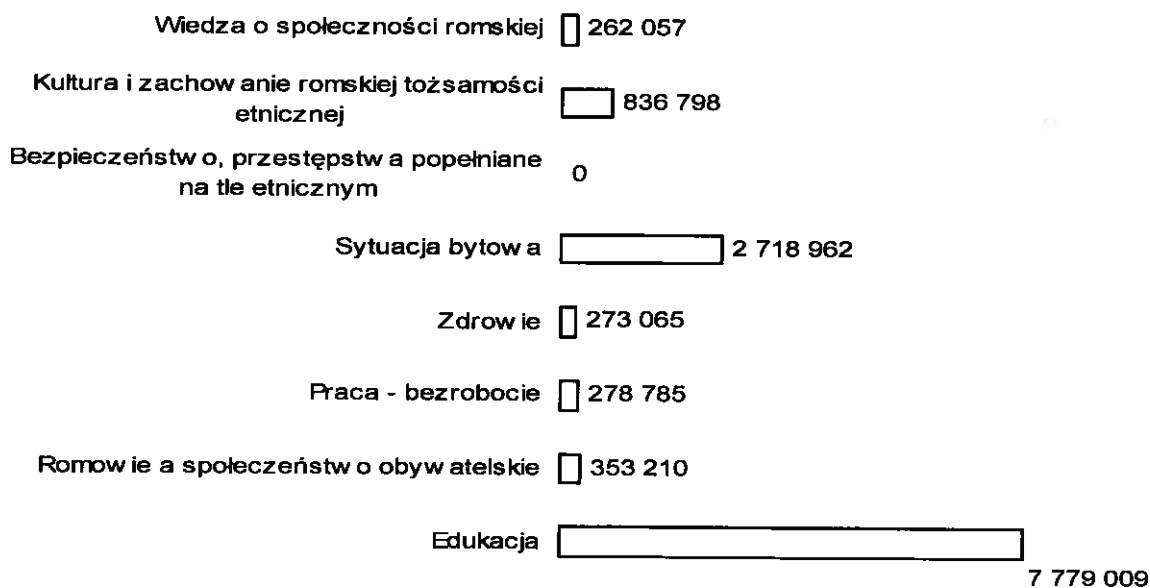
Wykres nr 35. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Romowie a społeczeństwo obywatelskie w poszczególnych województwach (w zł)

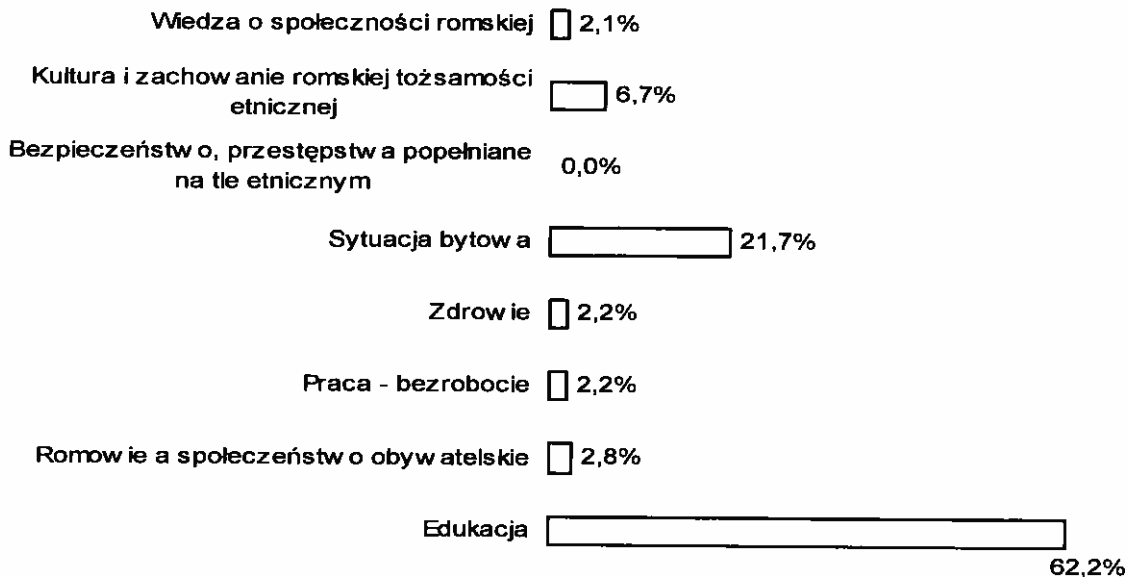
Wykres nr 36. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Romowie a społeczeństwo obywatelskie w poszczególnych województwach (w %)

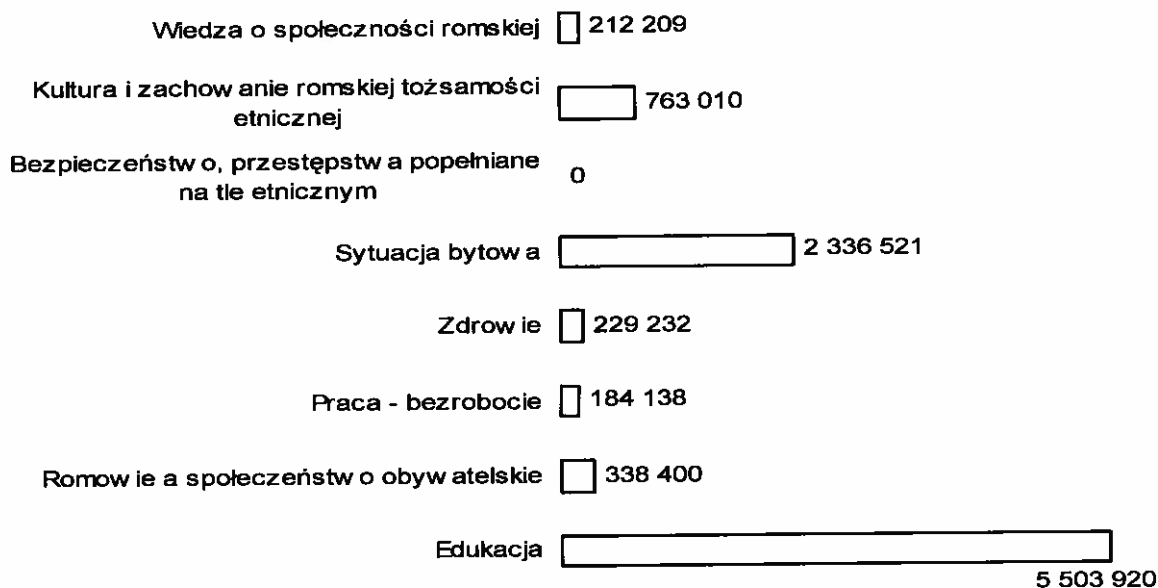
Wykres nr 37. Wysokość całości w wykorzystanych środków w podziale na poszczególne dziedziny (w zł)

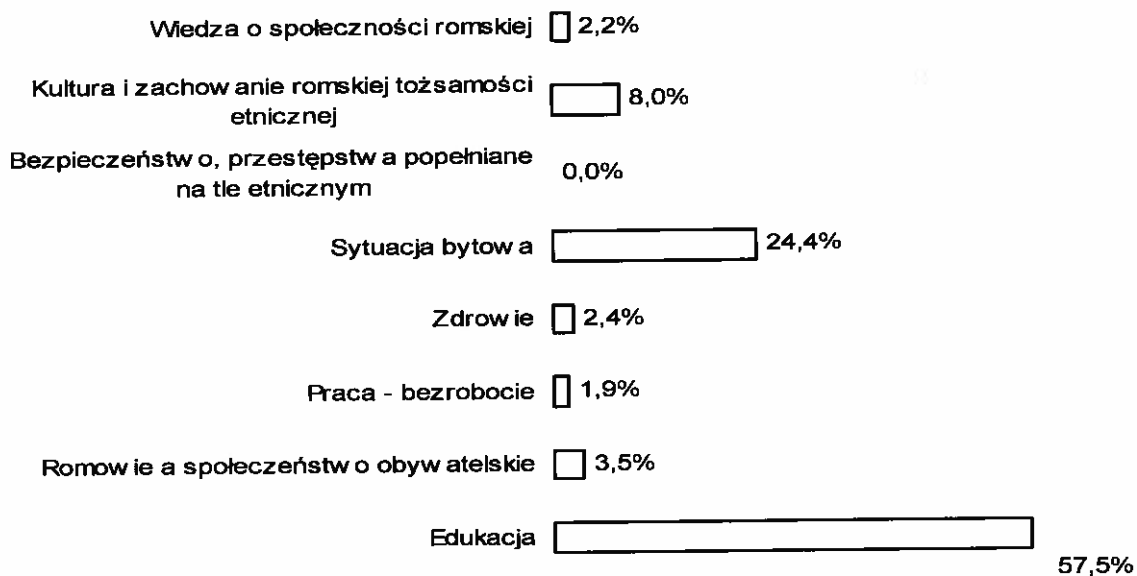
Wykres nr 38. Wysokość całości w wykorzystanych środków w podziale na poszczególne dziedziny (w %)

Wykres nr 39. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w podziale na poszczególne dziedziny (w zł)

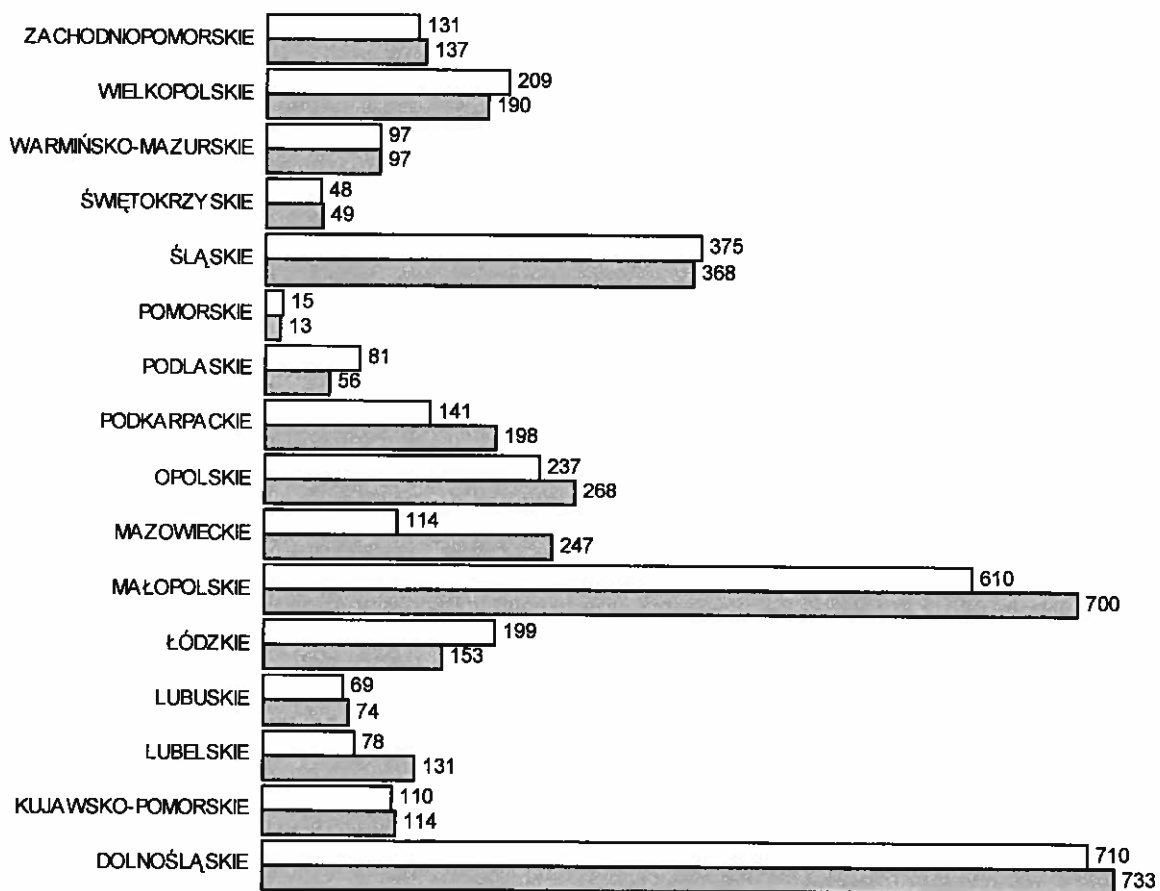

Wykres nr 40. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w podziale na poszczególne dziedziny (w %)

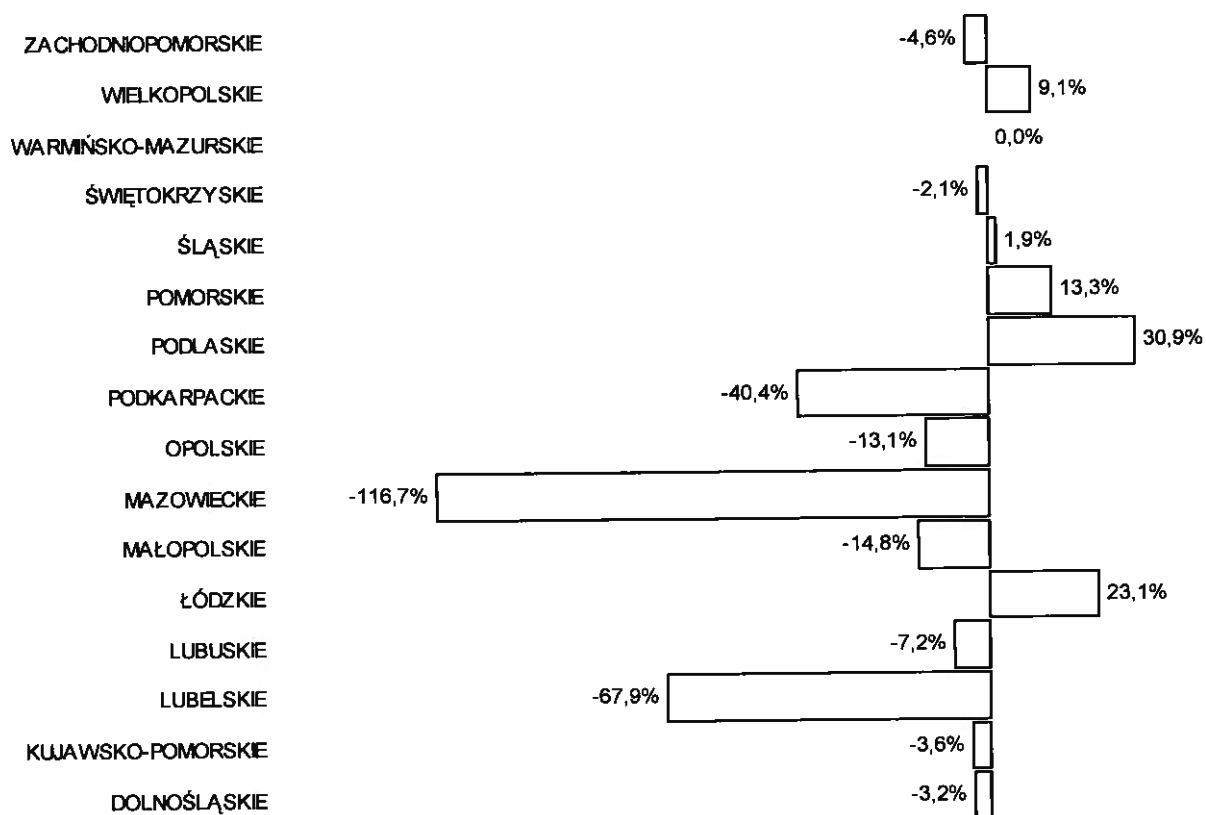

□ 2011/2012
 ■ 2010/2011

Wykres nr 41. Liczba dzieci romskich objętych obowiązkami szkolnymi w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

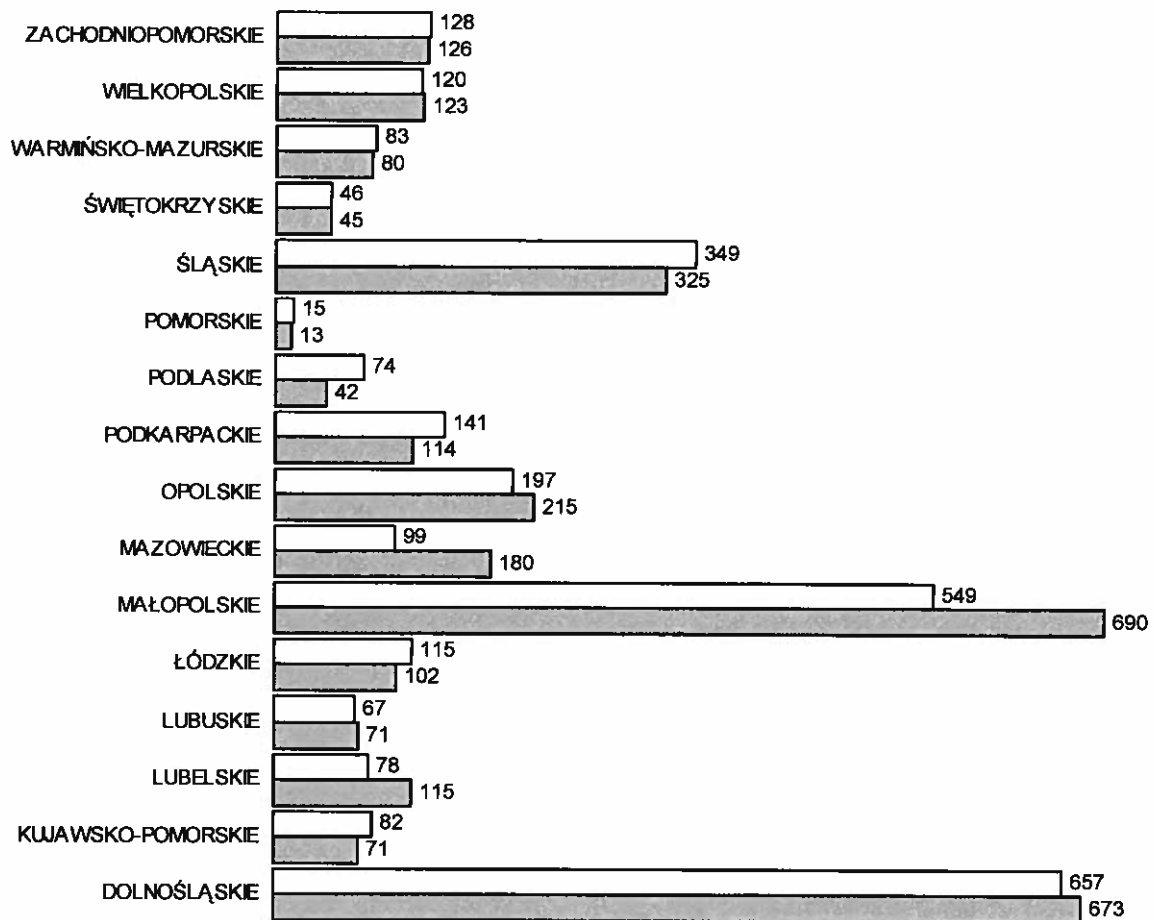

Wykres nr 42. Zmiany liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

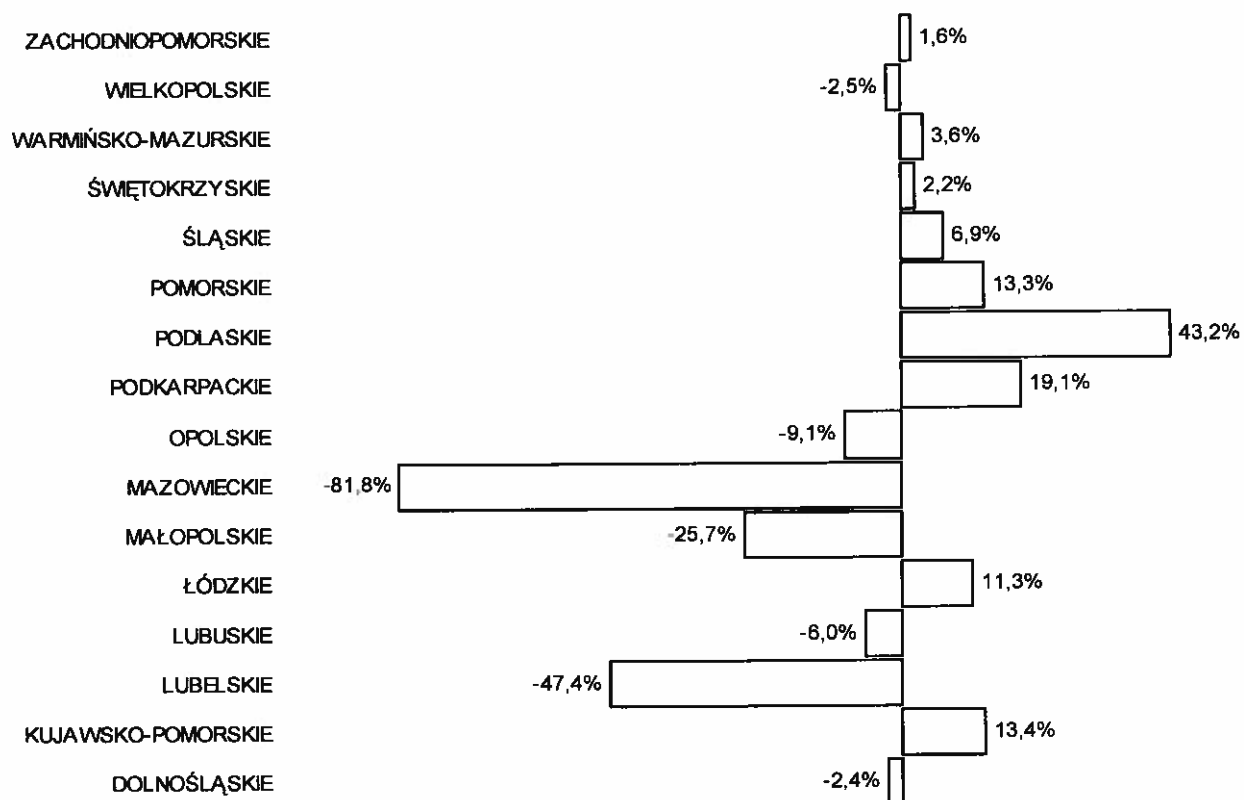

□ 2011/2012
 ■ 2010/2011

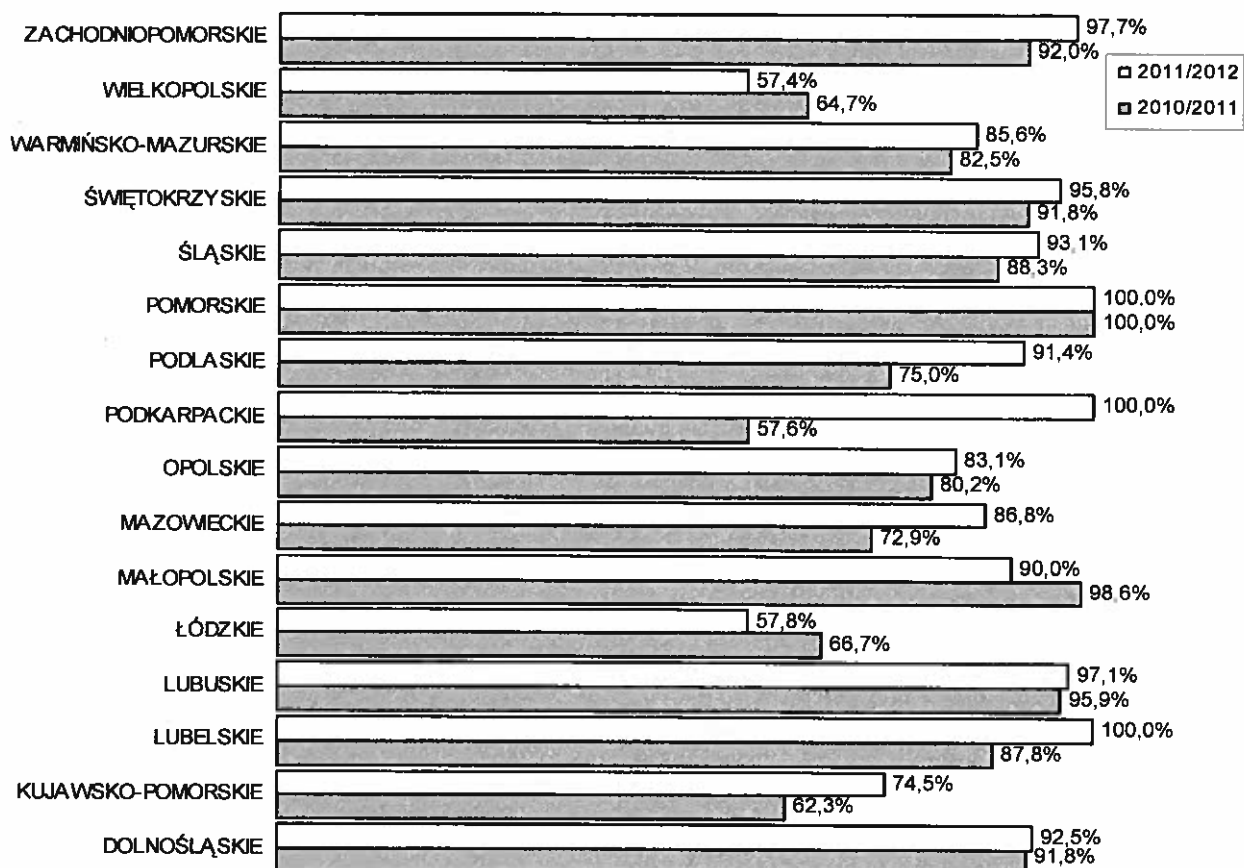
Wykres nr 43. Liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

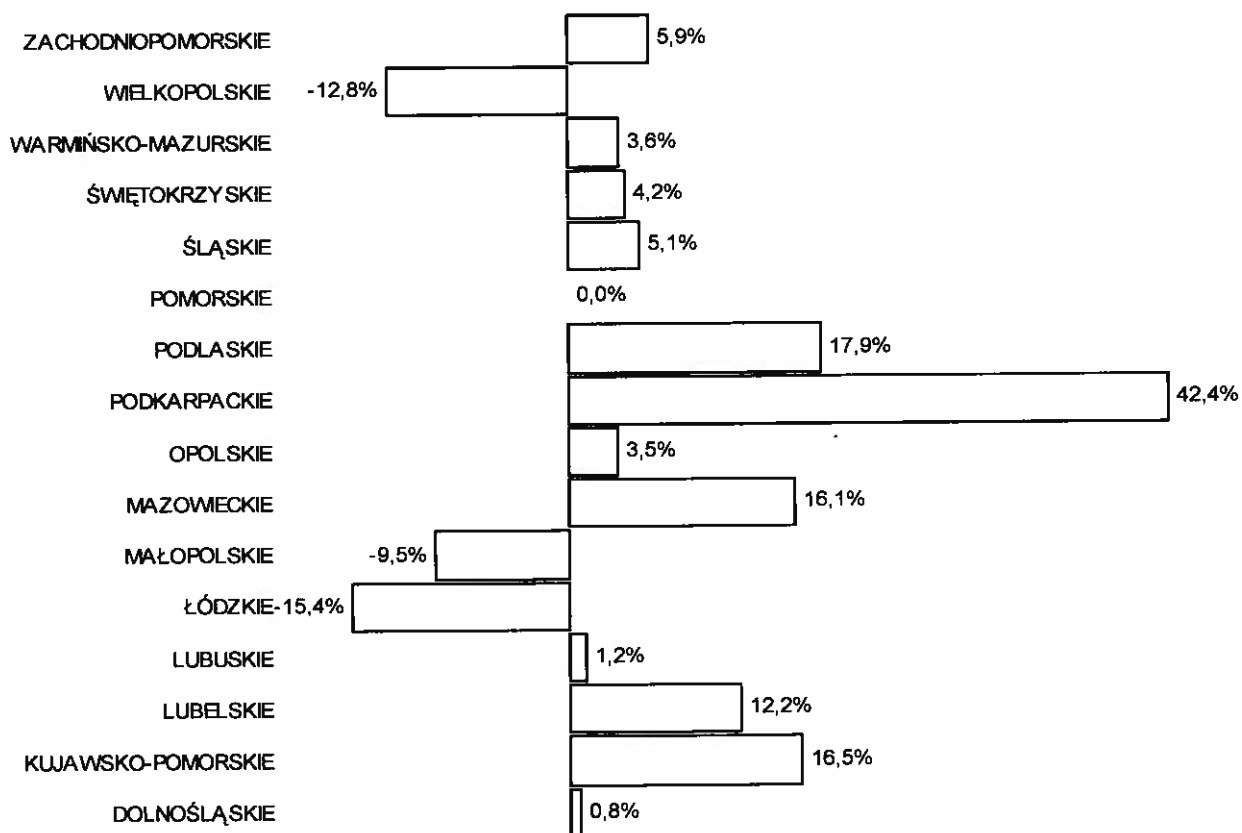
Wykres nr 44. Zmiany liczby dzieci romskich realizujących obowiązki szkolny
w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

Wykres nr 45. Wskaźnik - liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby dzieci romskich objętych obowiązkim szkolnym w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

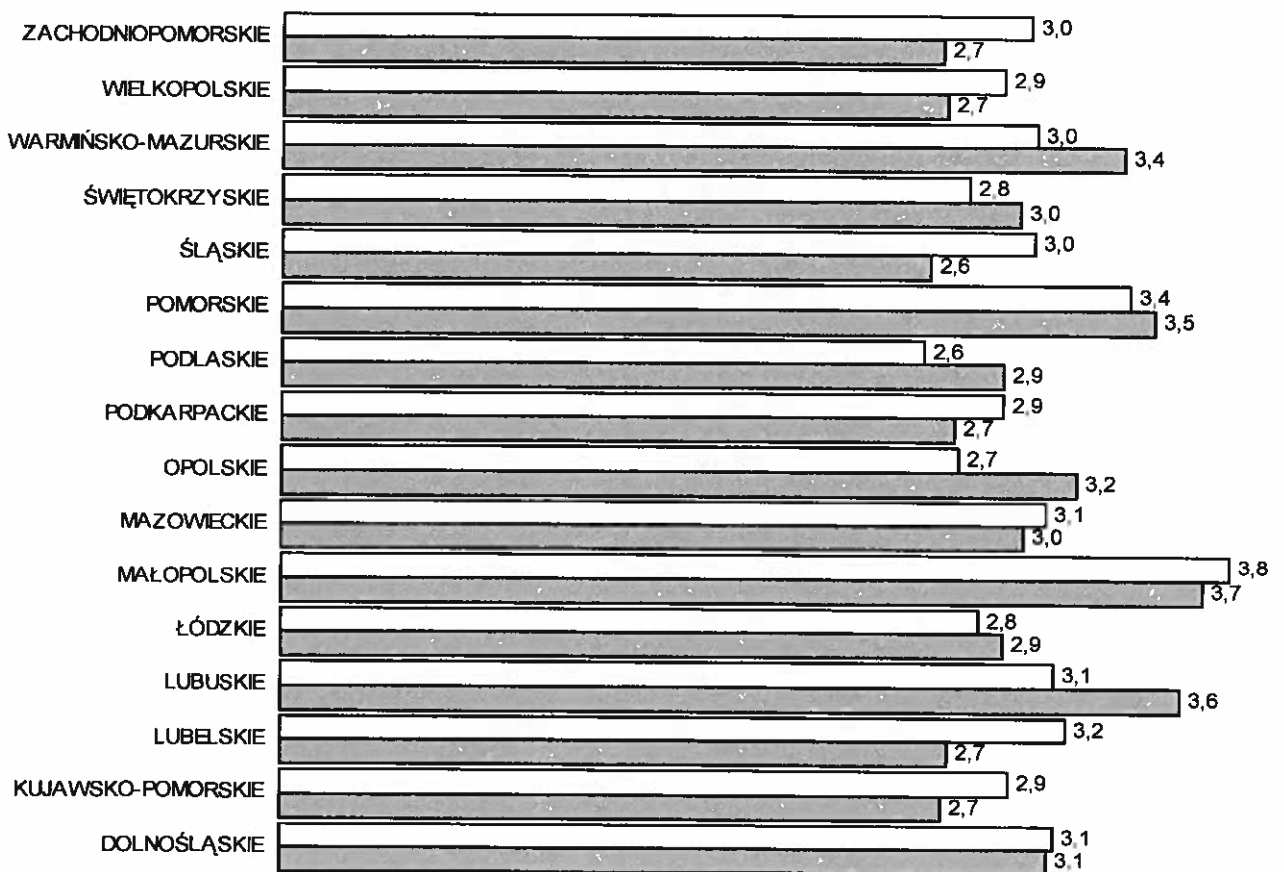

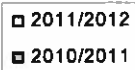
Wykres nr 46. Zmiany w wskaźniku (liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby dzieci romskich objętych obowiązkami szkolnymi) w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

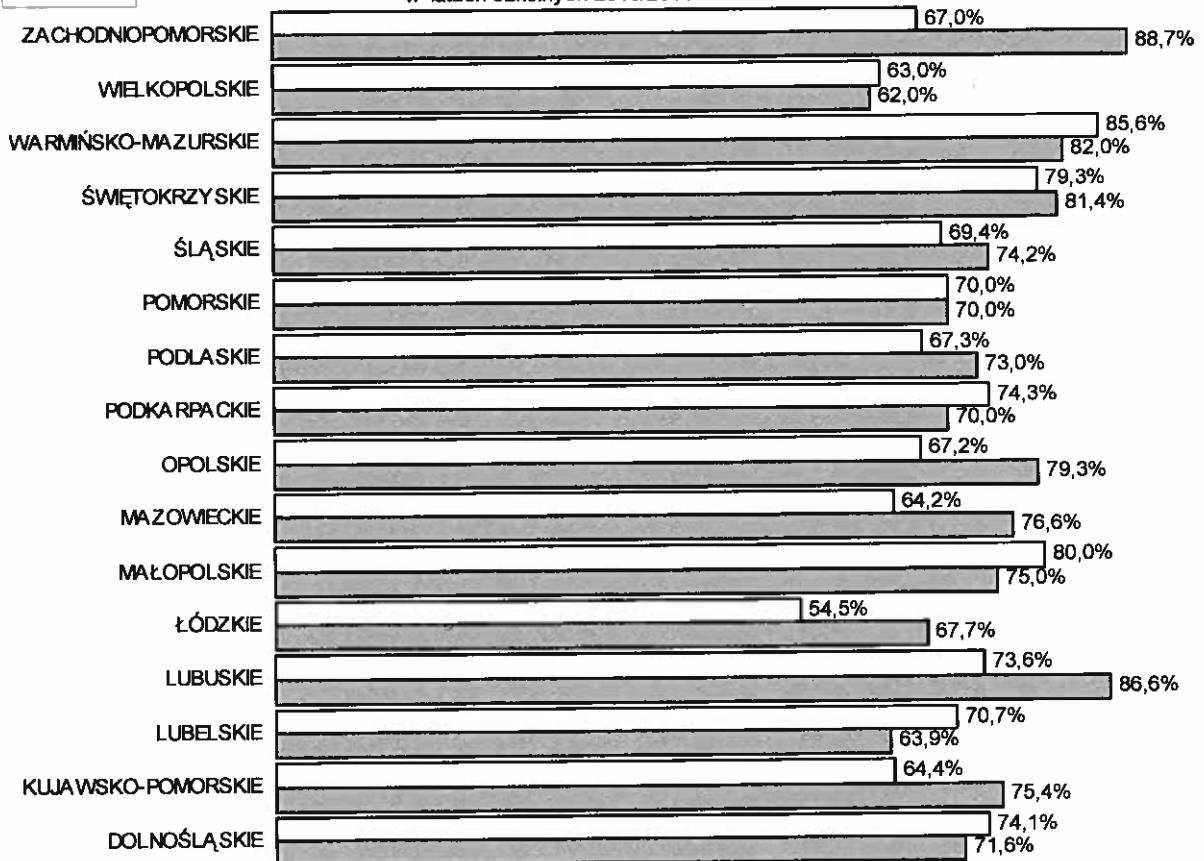
□ 2011/2012
 ■ 2010/2011

Wykres nr 47. Średnia ocen uczniów romskich
 w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

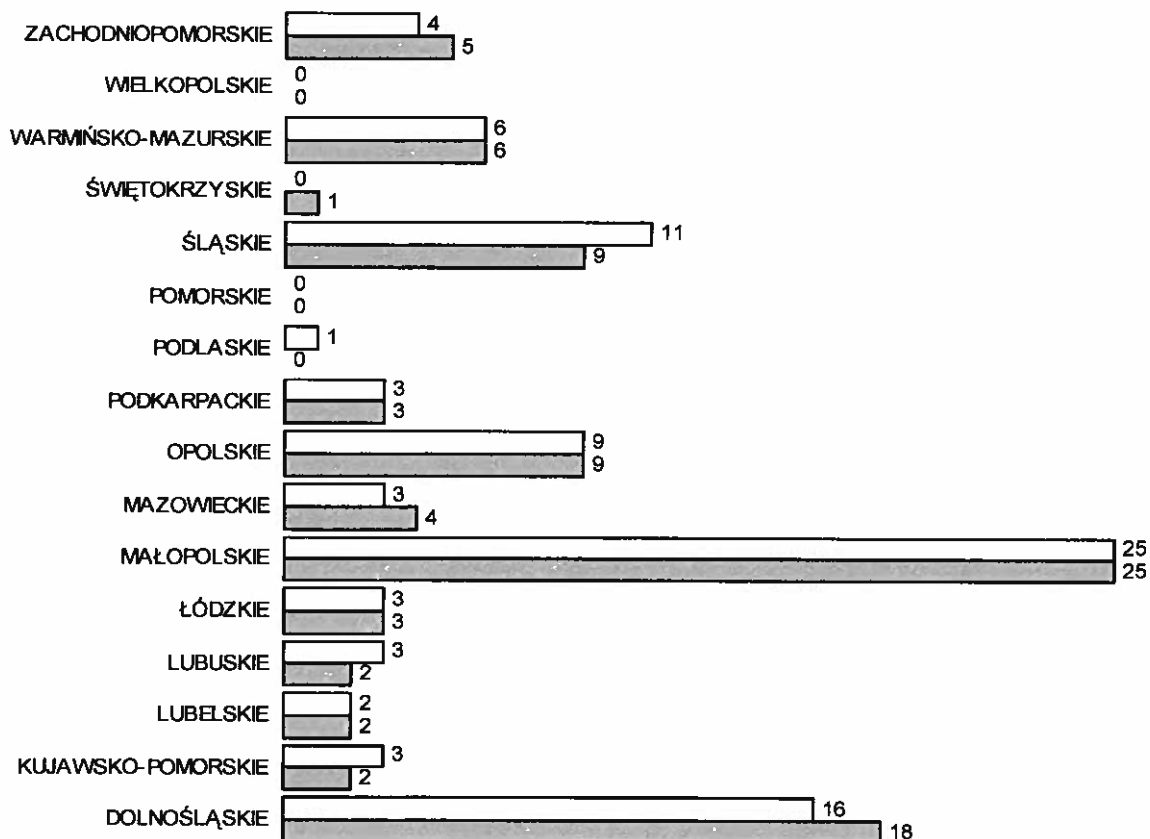

Wykres nr 48. Frekwencja wśród dzieci romskich realizujących obowiązki szkolny w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

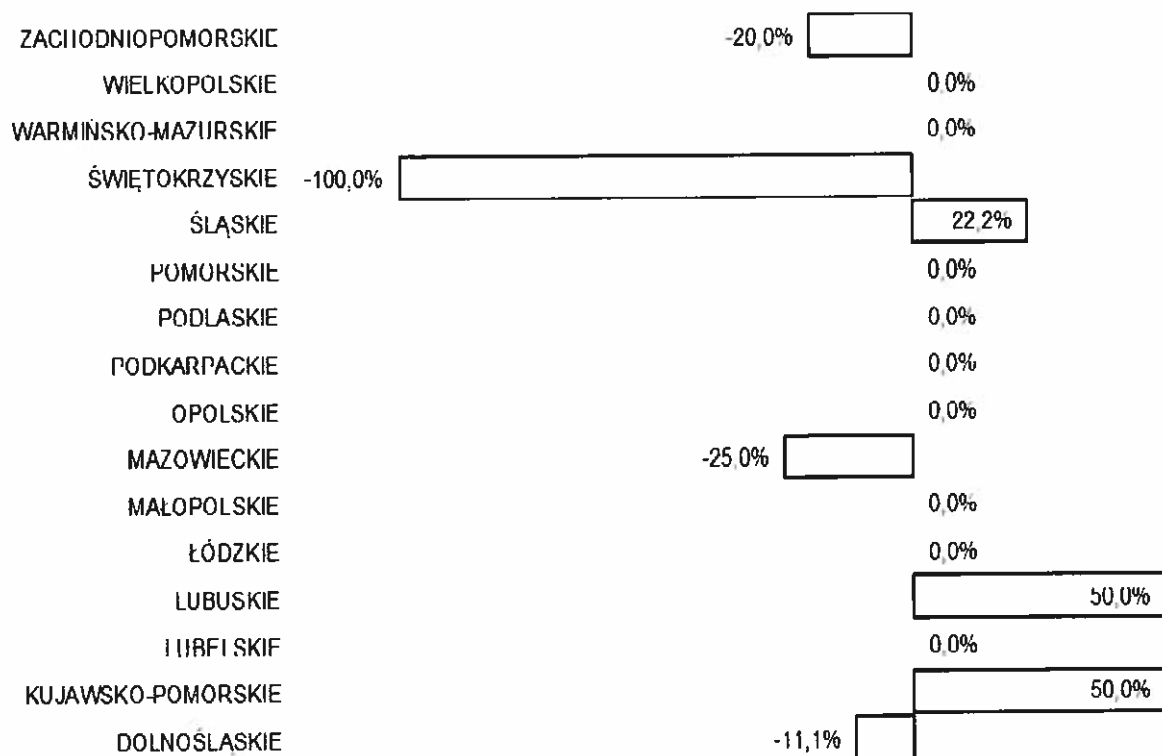

□ 2011/2012
 ■ 2010/2011

Wykres nr 50 Liczba zatrudnionych asystentów edukacji romskiej w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

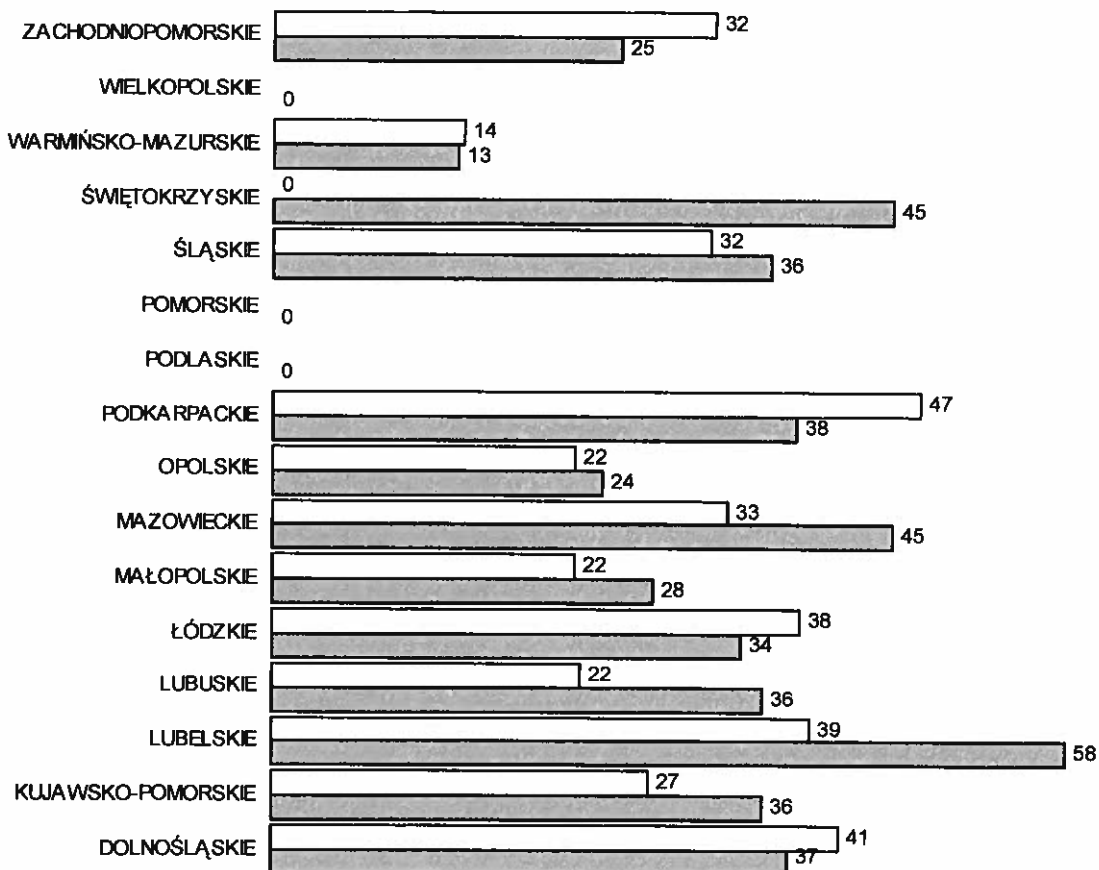

Wykres nr 51 Zmiany liczby zatrudnionych asystentów edukacji romskiej
w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

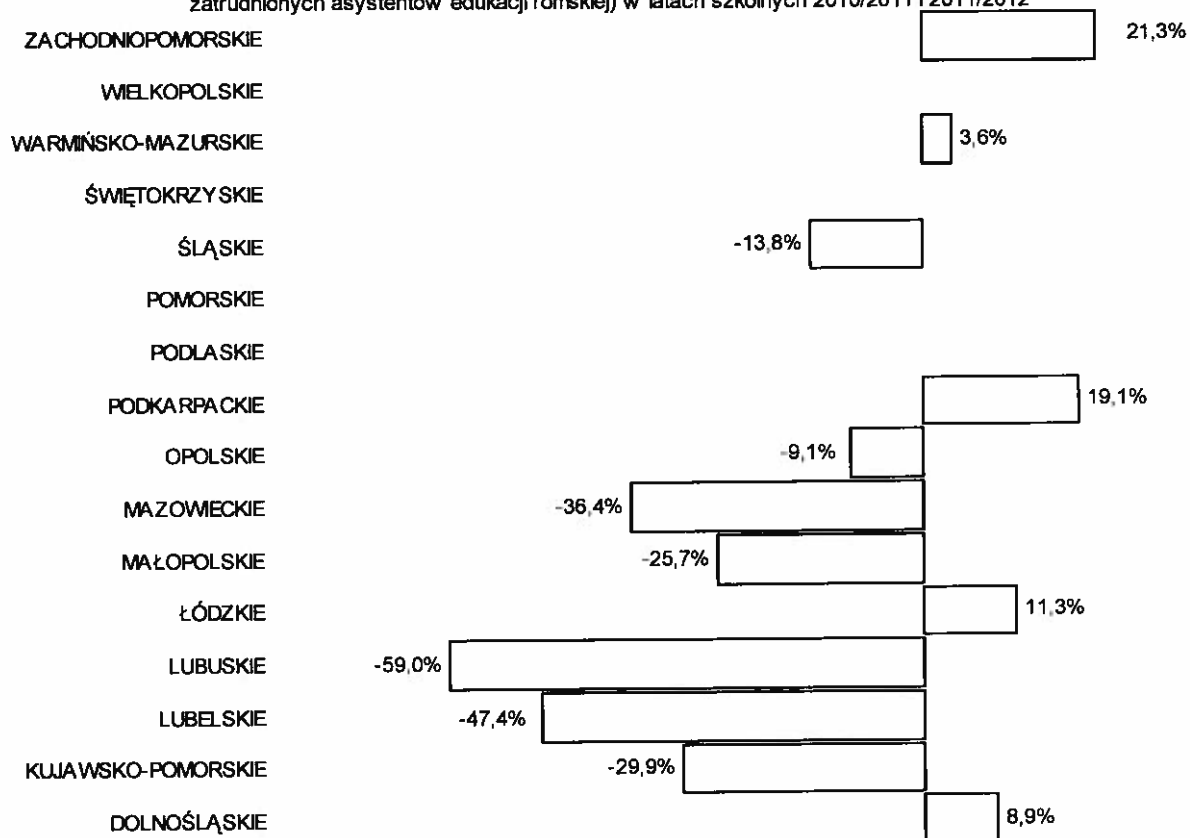

□ 2011/2012
 ■ 2010/2011

Wykres nr 52. Wskaźnik - liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby zatrudnionych asystentów edukacji romskiej w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

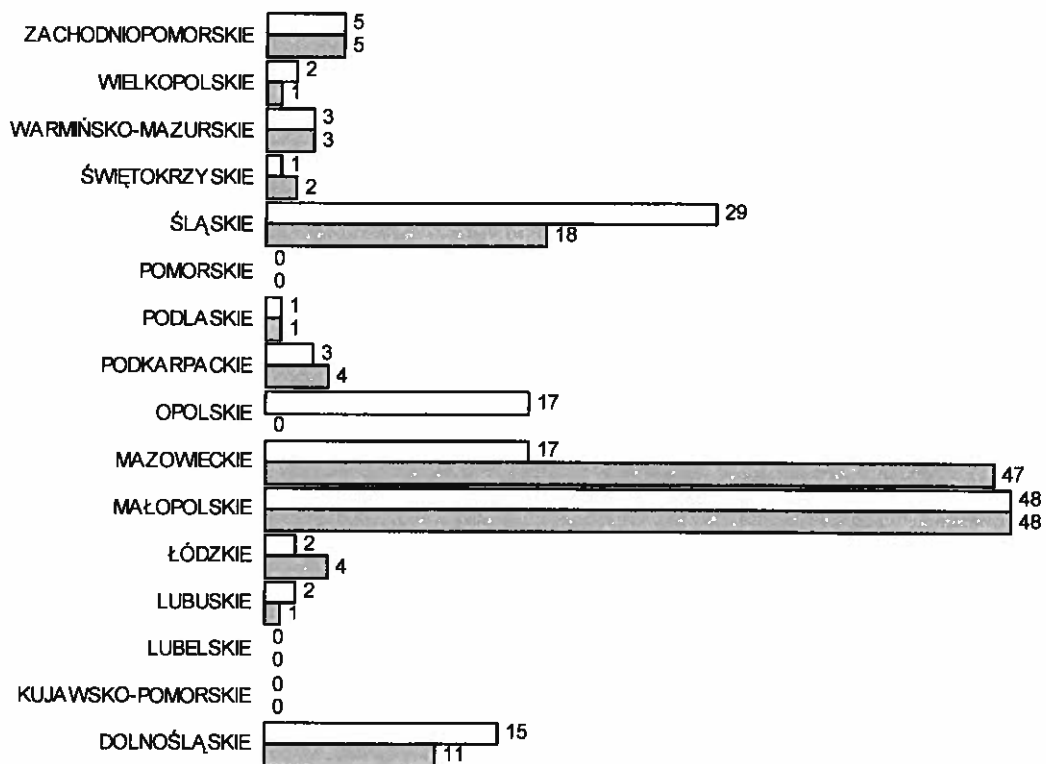

Wykres nr 53. Zmiany w wskaźniku (liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby zatrudnionych asystentów edukacji romskiej) w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

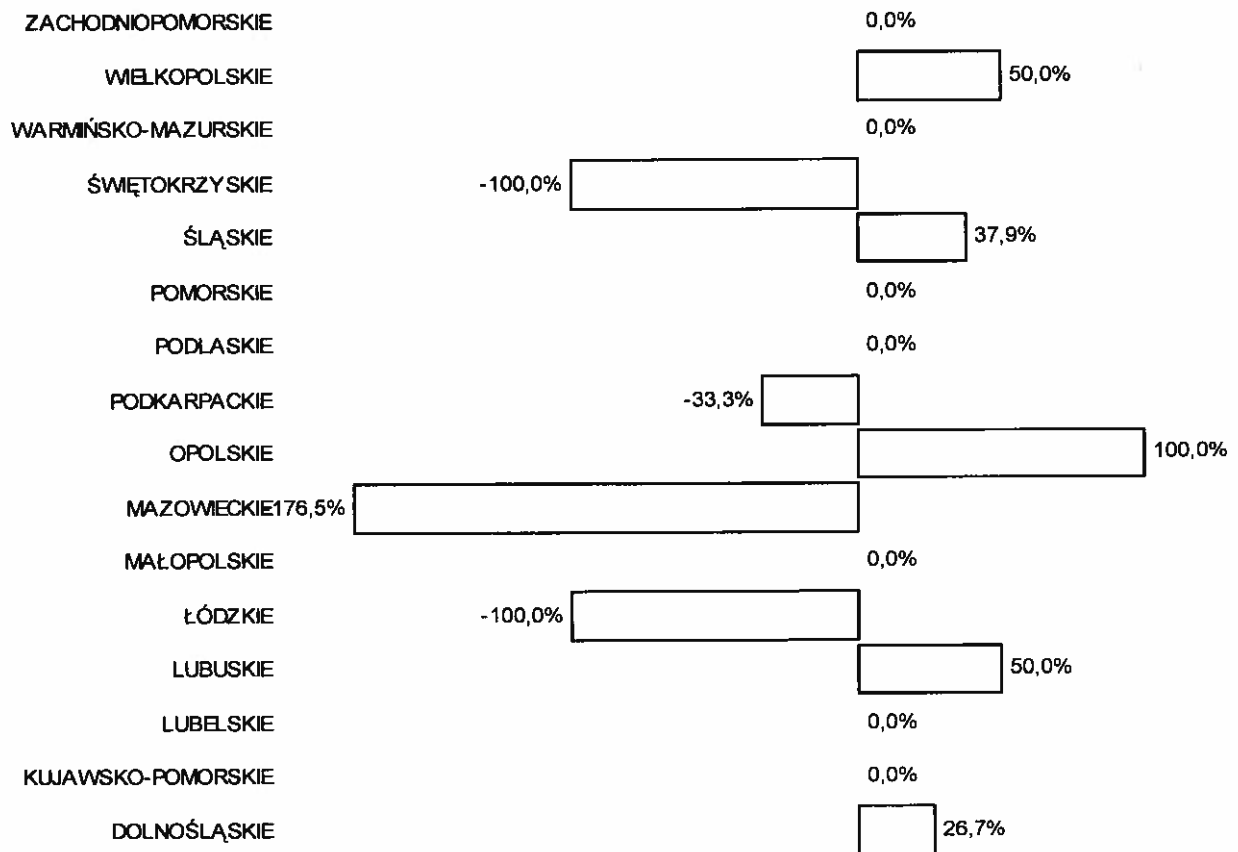

□ 2011/2012
 ■ 2010/2011

Wykres nr 54. Liczba zatrudnionych nauczycieli w spomagających w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

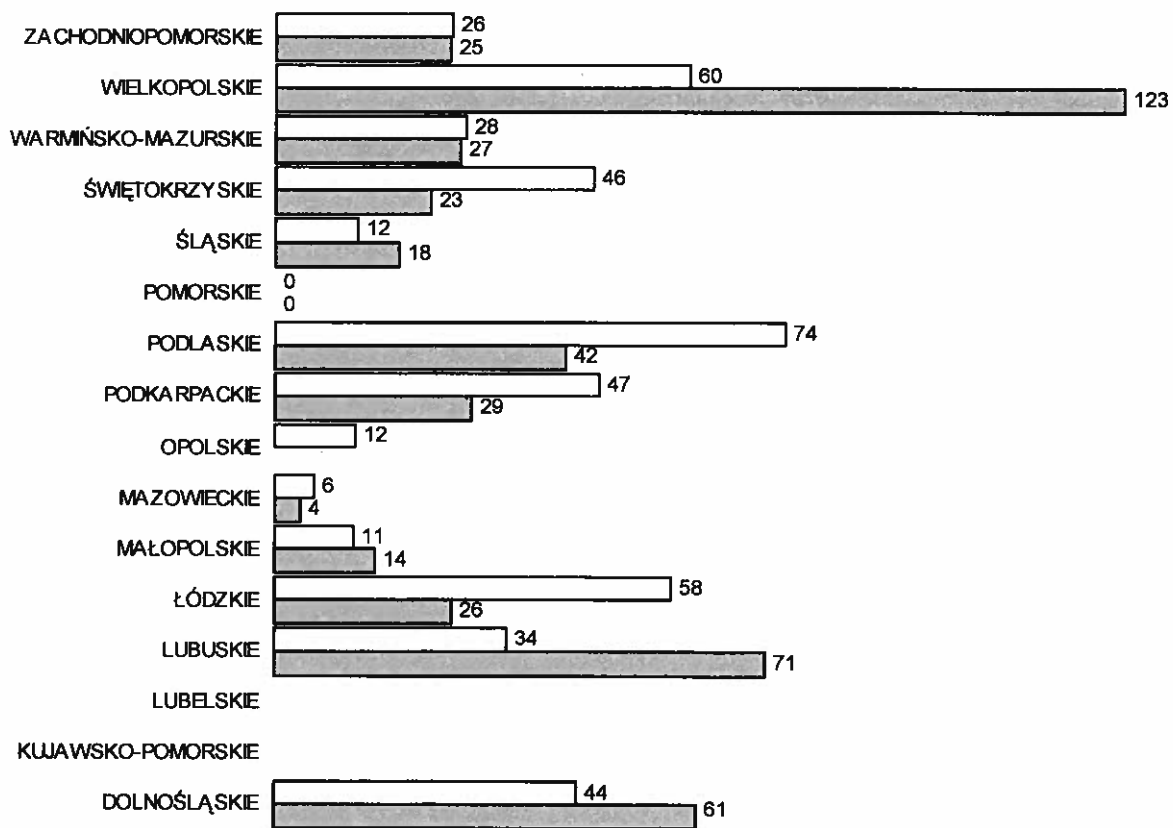

Wykres nr 55. Zmiany liczby zatrudnionych nauczycieli wspomagających
w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

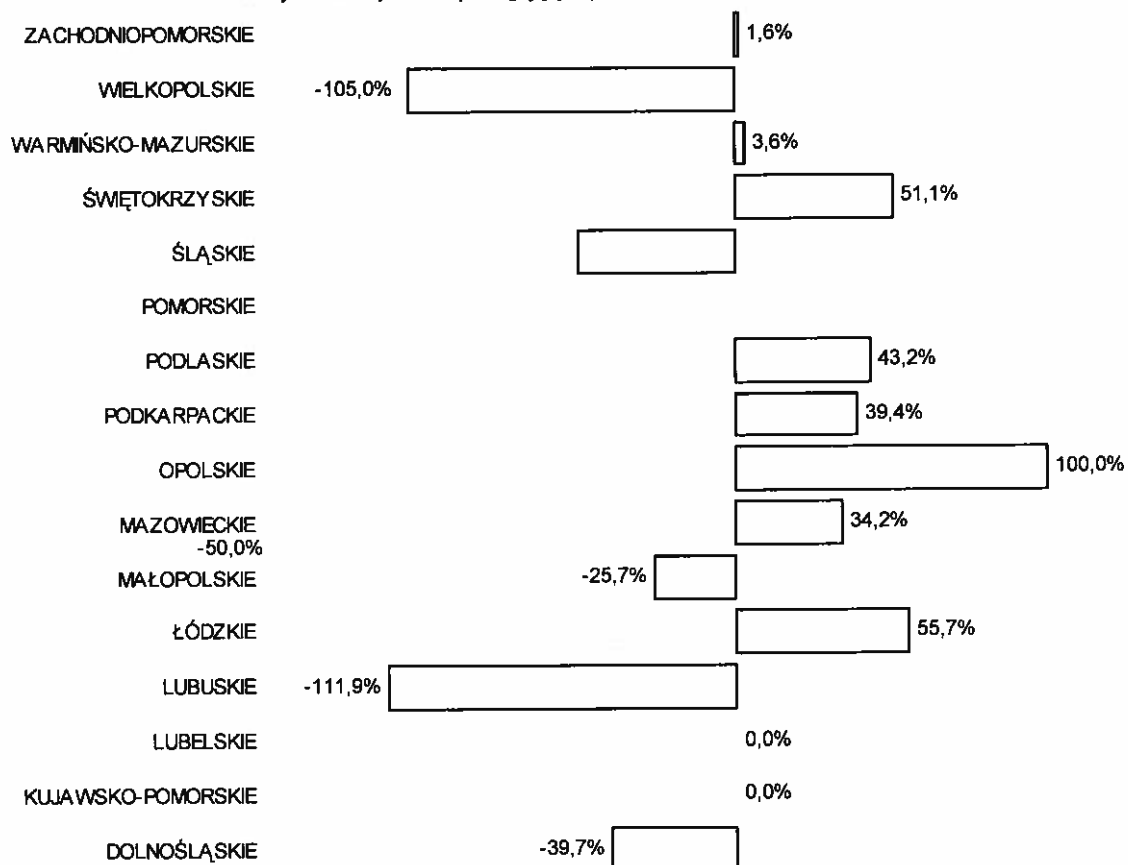

□ 2011/2012
 ■ 2010/2011

Wykres nr 56. Wskaźnik - liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby zatrudnionych nauczycieli w spomagających latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

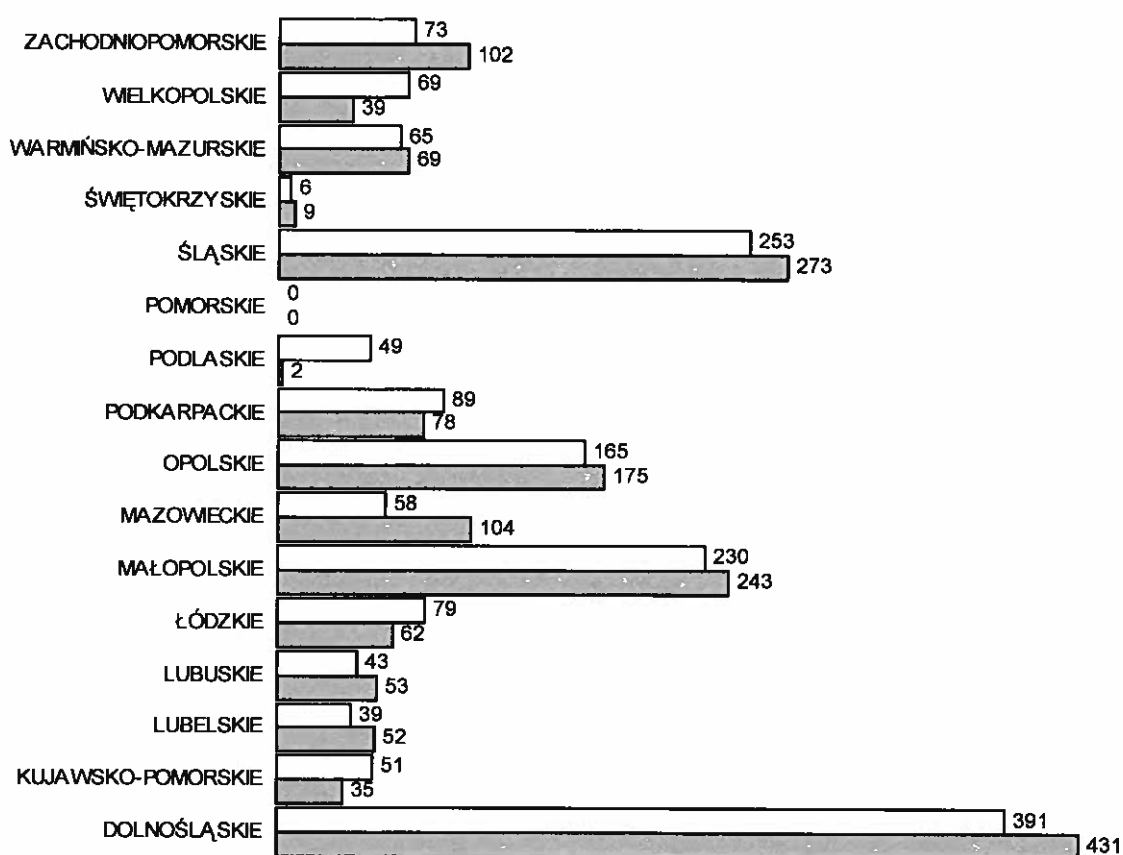

Wykres nr 57. Zmiany w wskaźniku (liczba dzieci romskich realizujących obowiązki szkolne do liczby zatrudnionych nauczycieli wspomagających) w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

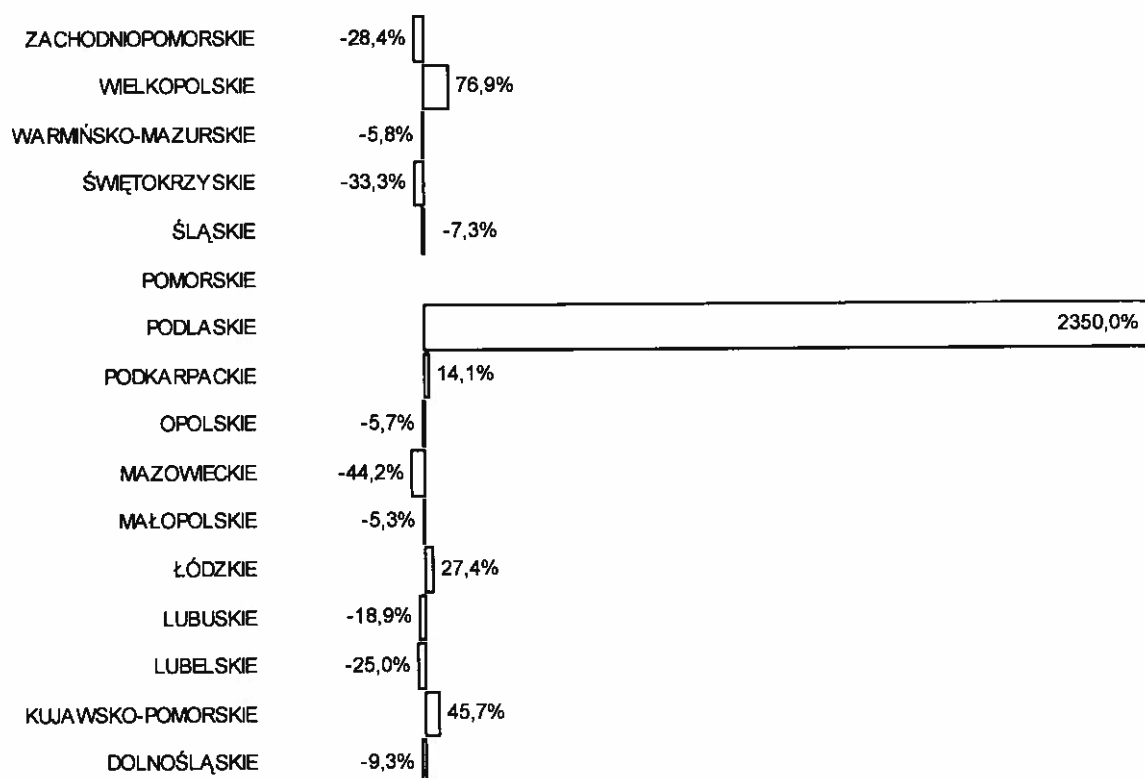

□ 2011/2012
 ■ 2010/2011

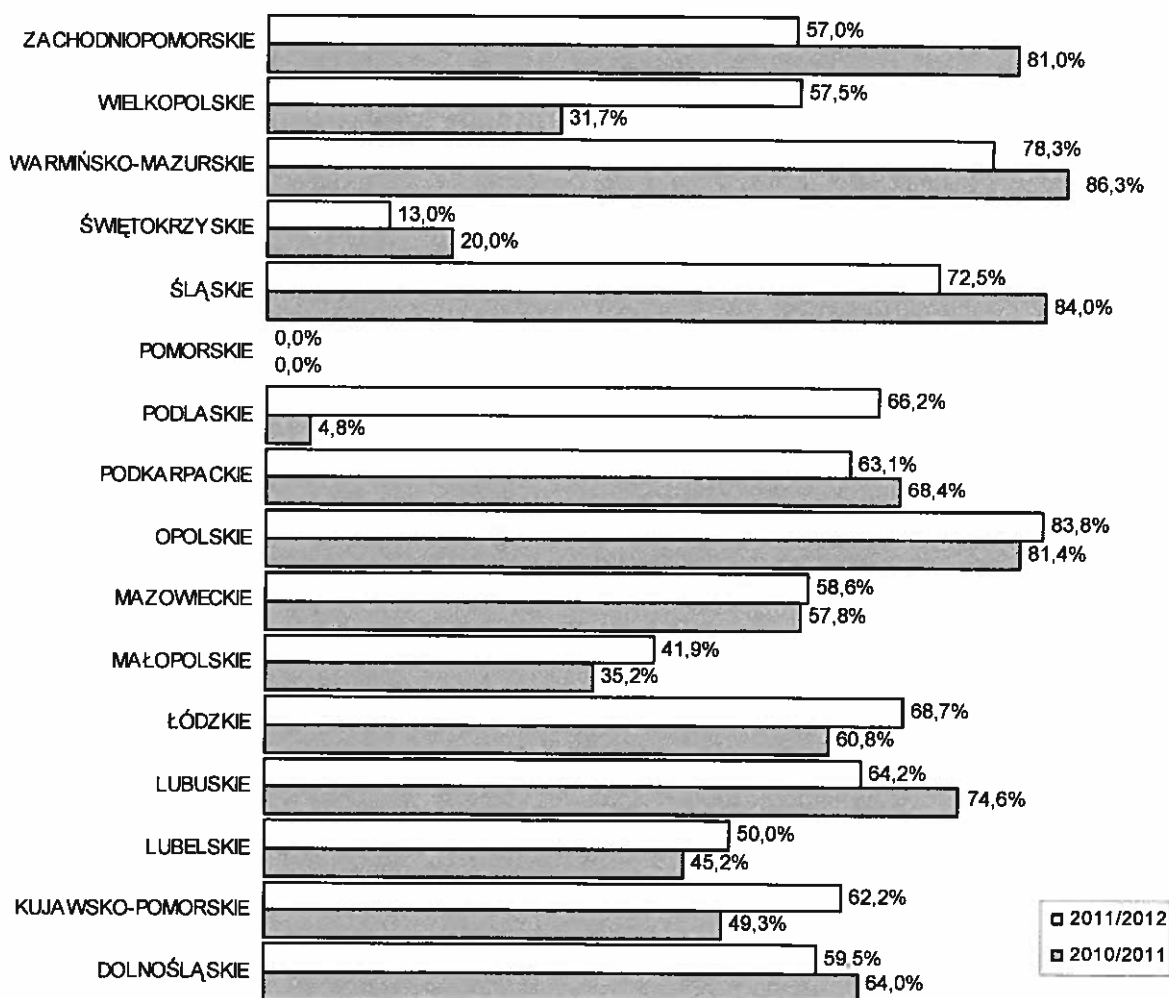
Wykres nr 58. Liczba uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

Wykres nr 59. Zmiany liczby uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

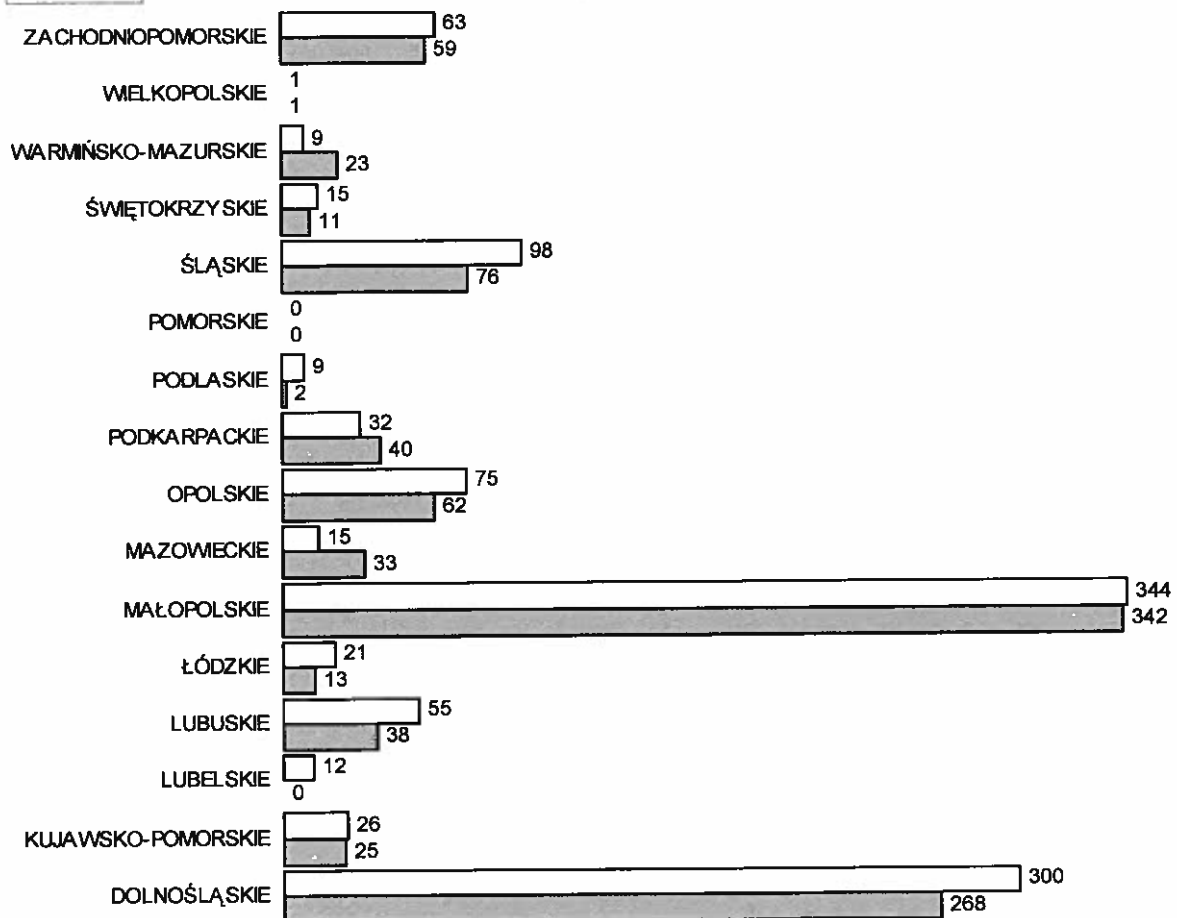

Wykres nr 60. Wskaźnik - liczba uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych do liczby dzieci romskich realizujących obowiązki szkolne w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

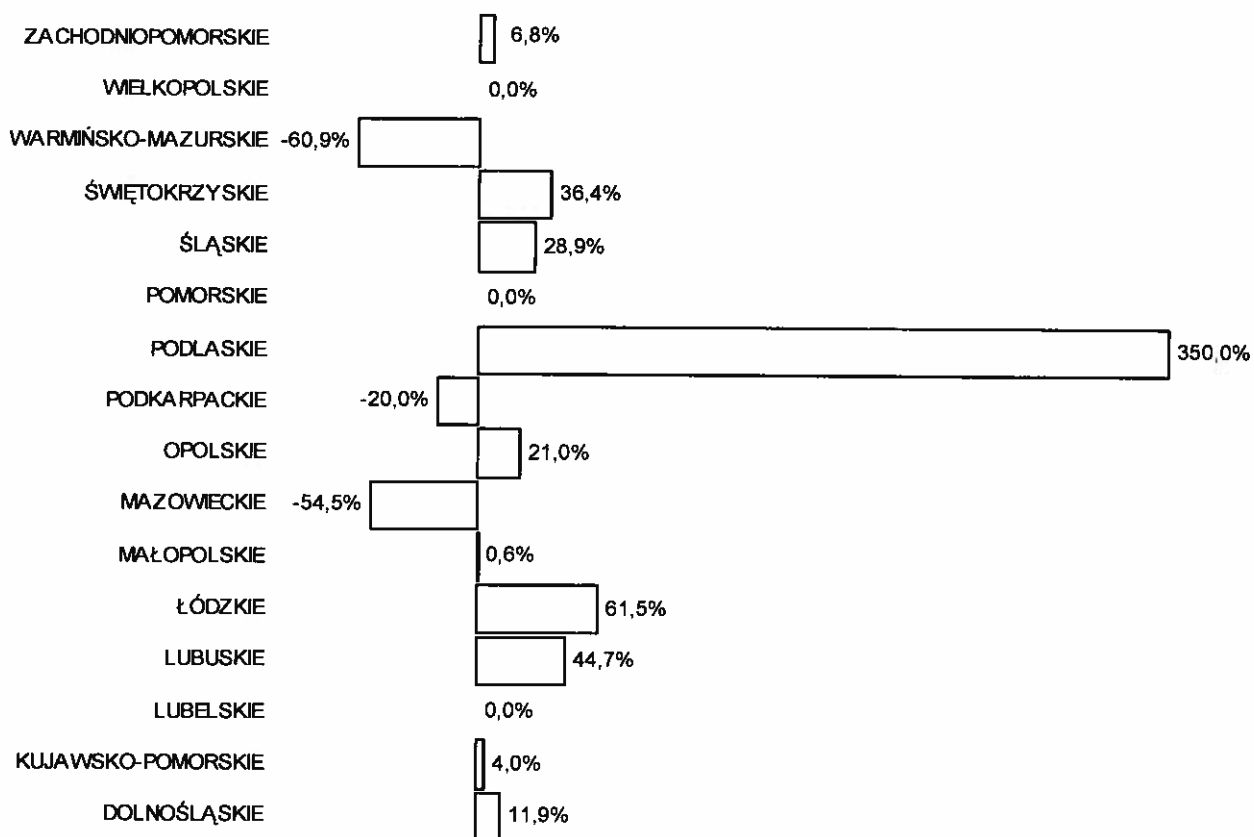

□ 2011/2012
 ■ 2010/2011

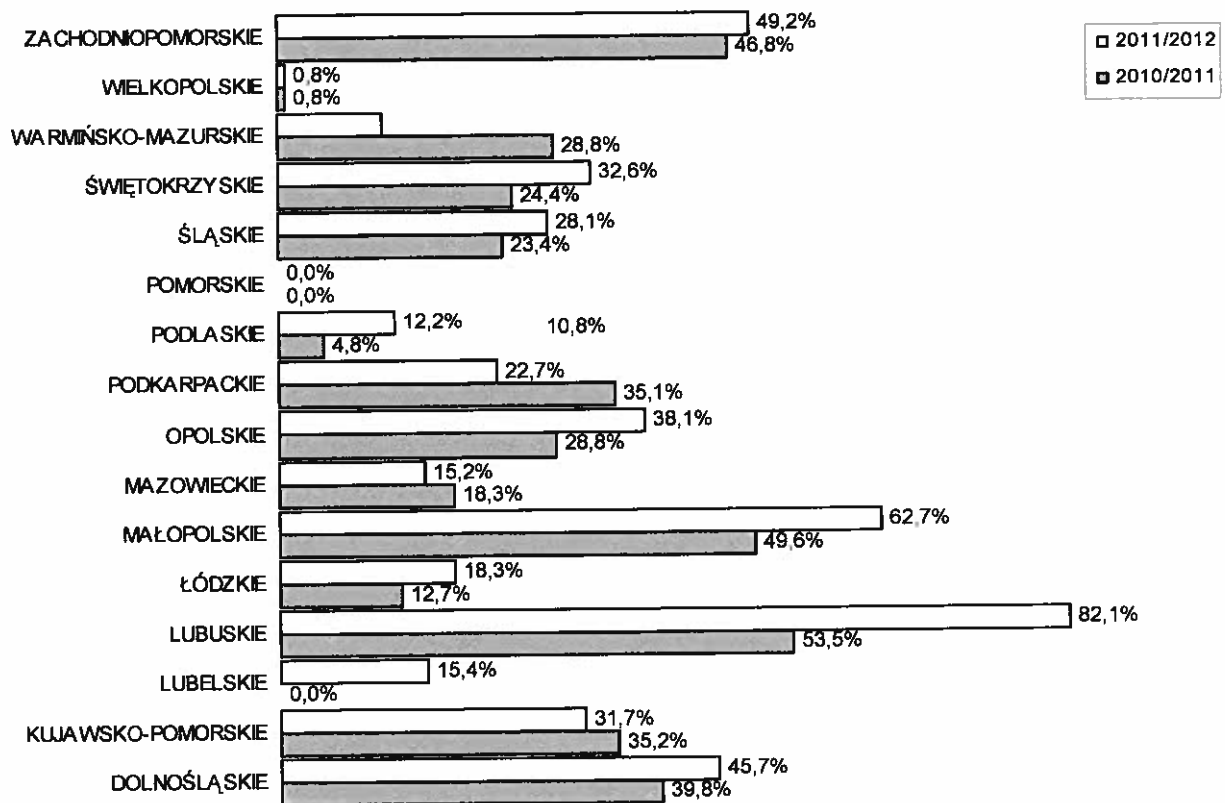
Wykres nr 61. Liczba uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wycieczce w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

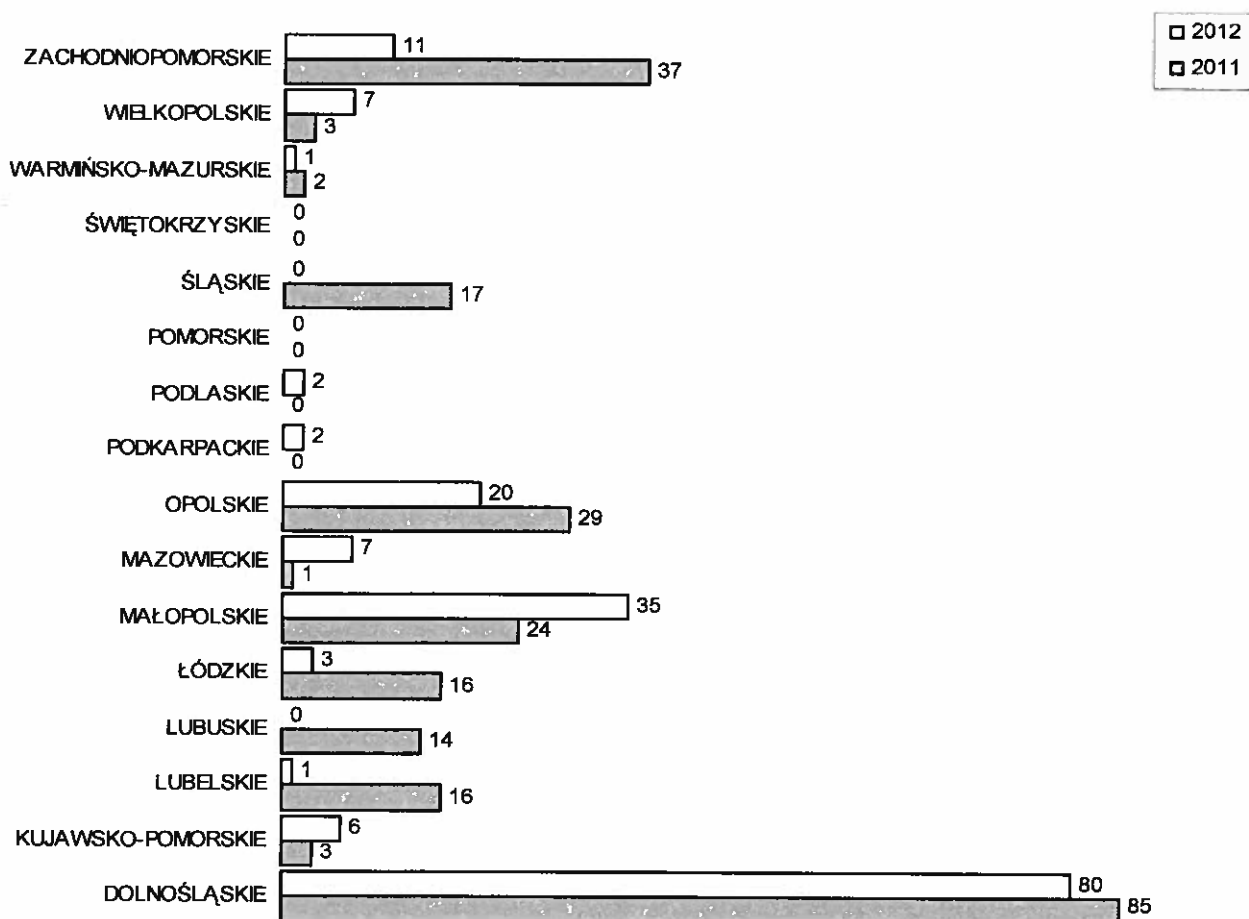
Wykres nr 62. Zmiany liczby uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

Wykres nr 63. Wskaźnik - liczba uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku do liczby dzieci romskich realizujących obowiązki szkolne w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012

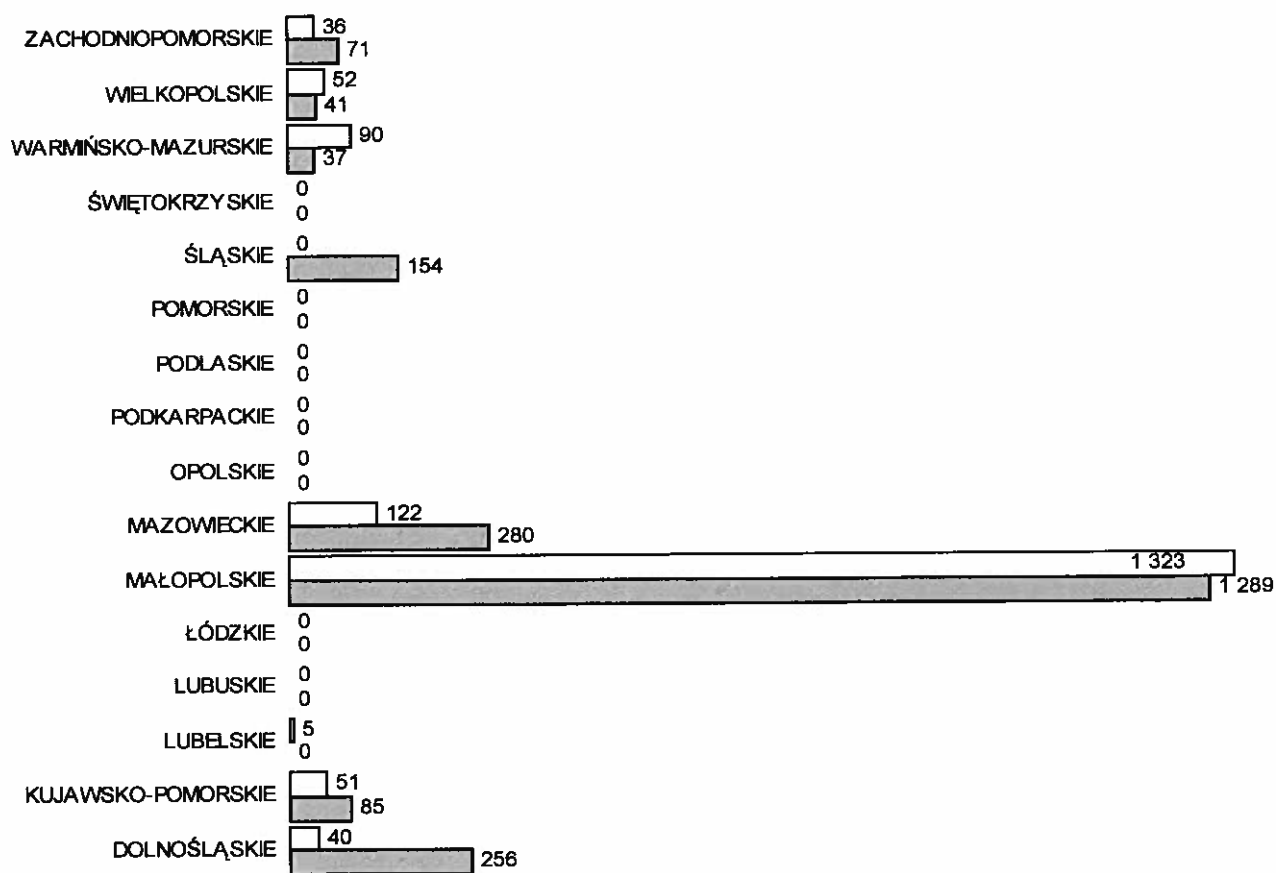

Wykres nr 64. Liczba wyremontowanych mieszkań w latach 2011 i 2012

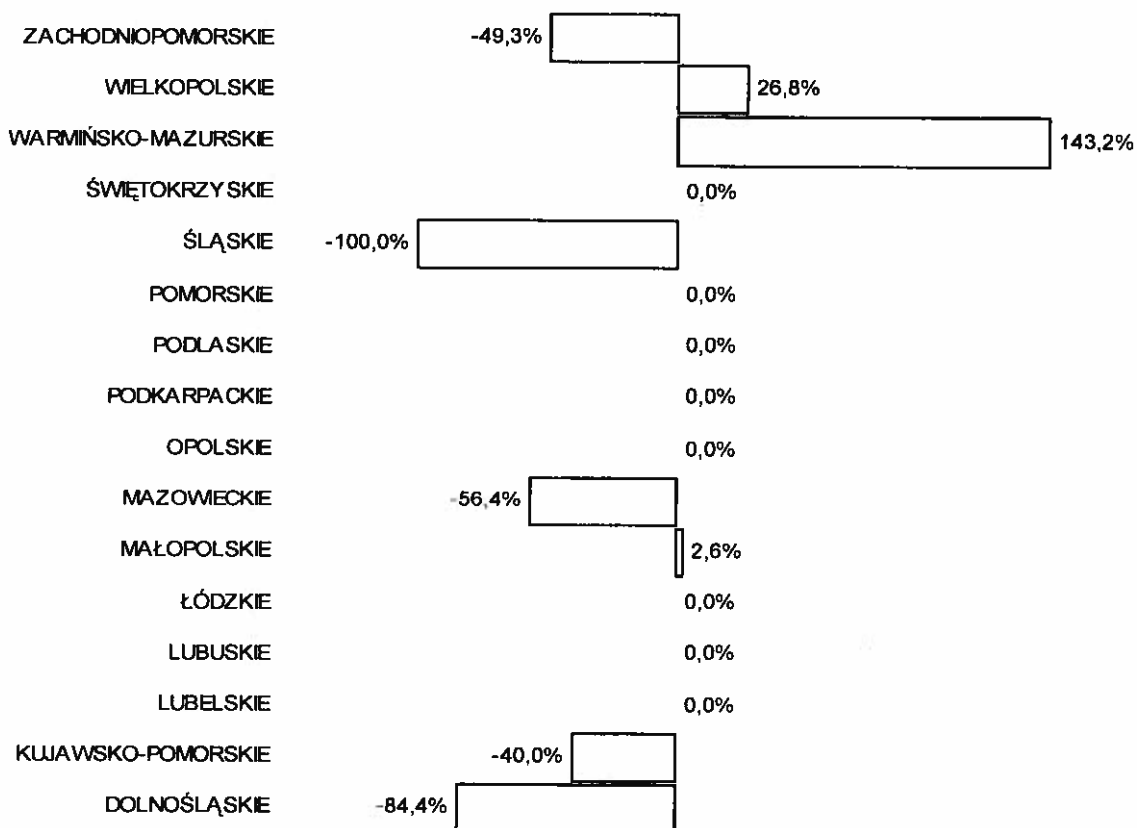

□ 2012
 ■ 2011

Wykres nr 65. Liczba osób objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi w latach 2011 i 2012

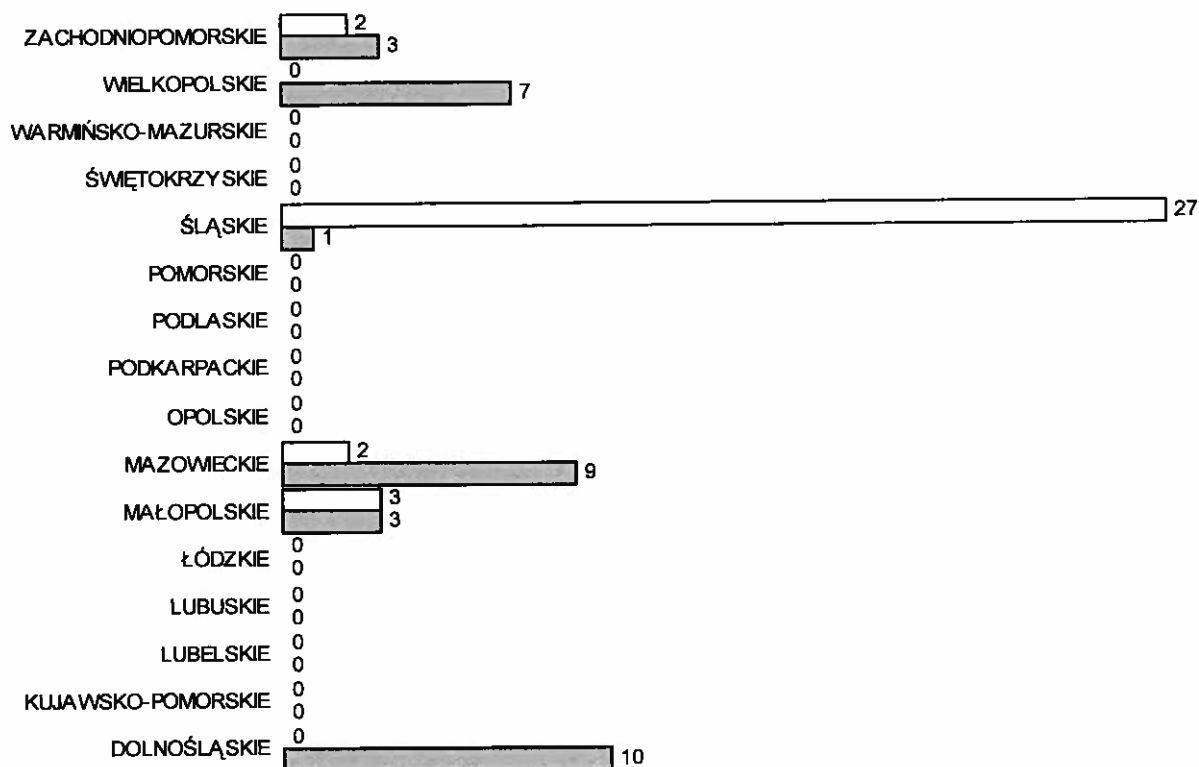

Wykres nr 66. Zmiany liczby osób objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi w latach 2011 i 2012

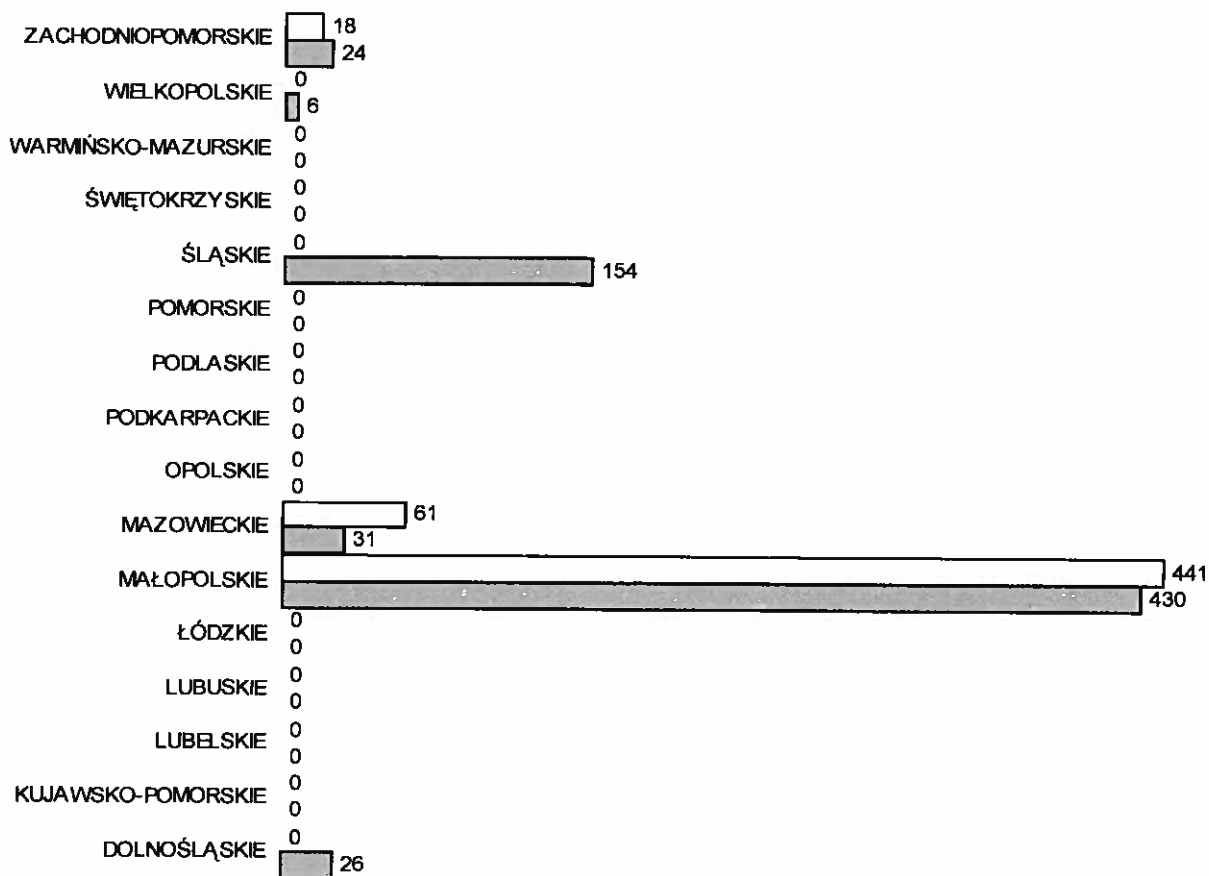

Wykres nr 67. Liczba pielęgniarek środowiskowych zatrudnionych w środowisku romskim w latach 2011 i 2012

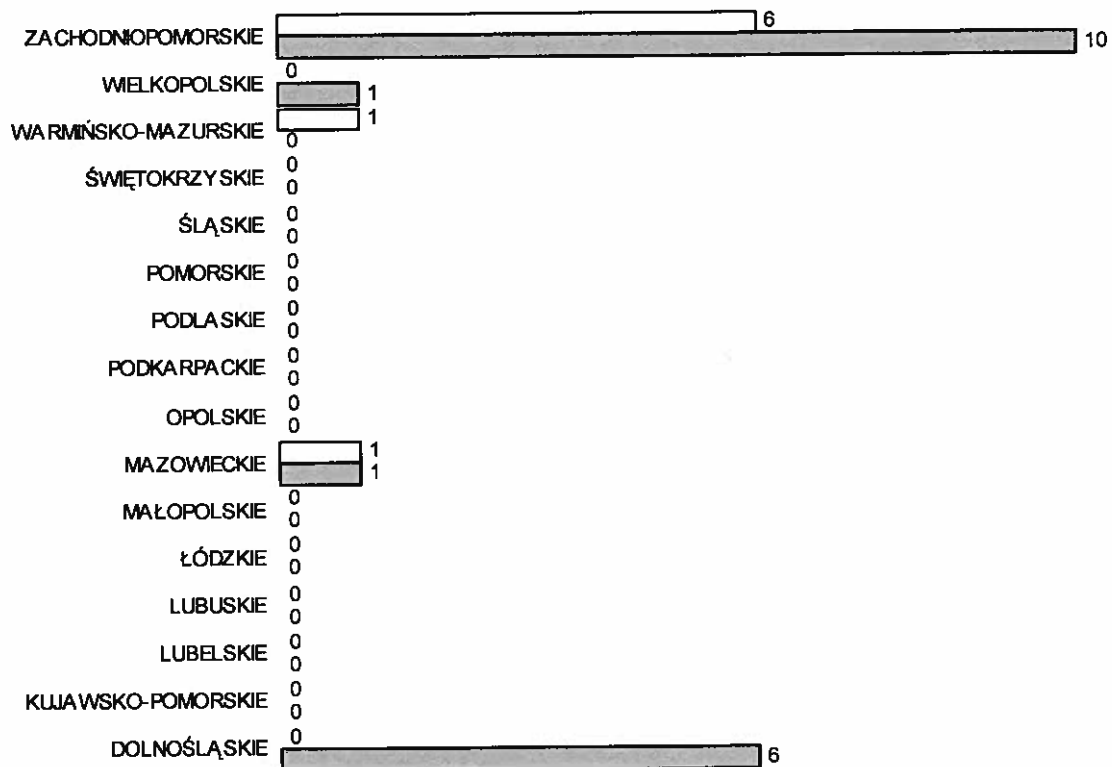
□ 2012
 ■ 2011

Wykres nr 68. Wskaźnik - liczba Romów objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi do liczby zatrudnionych pielęgniarek środowiskowych w latach 2011 i 2012

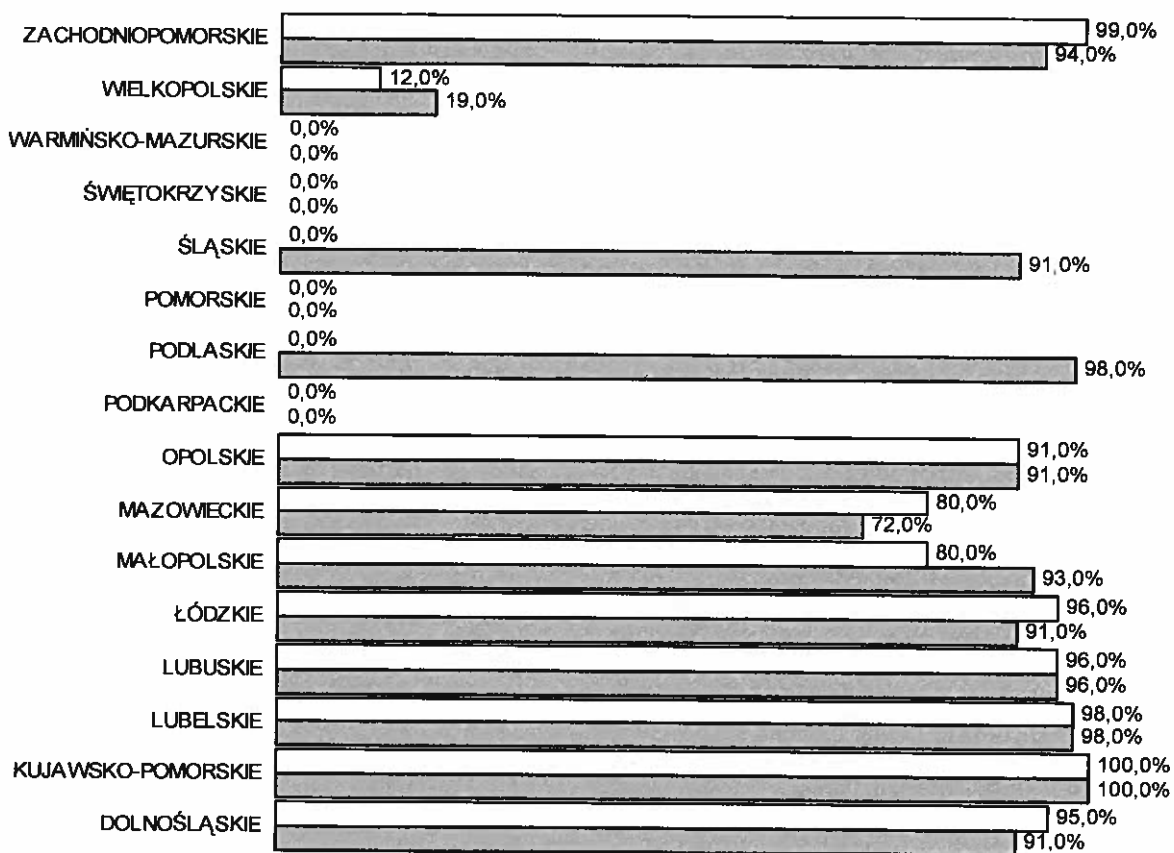
2012
 2011

Wykres nr 69. Liczba "białych dni" zorganizowanych w środowisku romskim w latach 2011 i 2012

Wykres nr 70. Stopa bezrobocia w śród Romów w latach 2011 i 2012

Wykres nr 72. Liczba Romów objętych szkoleniami podnoszącymi i zmieniającymi kwalifikacje zawodowe w latach 2011 i 2012

□ 2012
■ 2011

